

ACADEMIA DE MUZICĂ
“GHEORGHE DIMA” – CLUJ
D.I.D.

ECATERINA BANCIU

ISTORIA MUZICII

MODUL DE STUDIU III

**PENTRU STUDII UNIVERSITARE
PRIN ÎNVĂȚĂMÂNT LA DISTANȚĂ**

CUPRINS

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE NR. 1 – CLASICISMUL – PREZENTARE GENERALĂ. PERIOADA DE TRANZIȚIE. ȘCOALA DE LA MANNHEIM.....	7
Lecția 1	8
CLASICISMUL	8
Contextul istoric	8
Clasicismul în muzică.....	8
Caracteristici stilistice.....	8
Lecția 2	9
Perioada de tranziție	9
Școala de la Mannheim.....	10
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE NR. 2 – OPERA SECOLULUI XVIII.....	12
Lecția 3	13
Opera secolului XVIII	13
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE NR. 3 – JOSEPH HAYDN.....	16
Lecția 4	17
FRANZ JOSEPH HAYDN	17
Lecția 5	18
Creația.....	18
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE NR. 4 – WOLFGANG AMADEUS MOZART	23
Lecția 6	24
WOLFGANG AMADEUS MOZART.....	24
Lecția 7	26
Creația.....	26
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE NR. 5 – LUDWIG VAN BEETHOVEN.....	29
Lecția 8	30
LUDWIG VAN BEETHOVEN	30
Lecția 9	31
Creația.....	31
UNITATEA DE ÎNVĂȚARE NR. 6 – SONATA, SIMFONIA ȘI CVARTETUL ÎN CREAȚIA CLASICILOR VIENEZI	34
Lecția 10	35
Creația de Sonată în Clasicismul vienez.....	35
Lecția 11	41
Simfonia la clasicii vienezi.....	41
Lecția 12	47
Cvartetul clasic	47
Lecțiile 13-14.....	50
BIBLIOGRAFIE	51

INTRODUCERE

Cursul de istoria muzicii a fost structurat pe unități de învățare, însoțite de obiective formulate în termeni de competențe și finalizate cu teste de autoevaluare. Unitățile de învățare sunt defalcate pe lecții, pentru a facilita parcurgerea conținuturilor. În același scop este realizată structurarea acestora, foarte schematic, fără a sărăci informația necesară cunoașterii și înțelegerii fenomenelor istoric-muzicale. Informația de bază, astfel prezentată, trebuie completată cu parcurgerea bibliografiei indicate.

FORME DE EVALUARE

- Teste de autoevaluare (prezentate sub formă de portofoliu, la verificările și examenele semestriale)
- Teste scrise și Teste de recunoaștere auditivă (a materialului anexat pe CD) la sfârșit de semestru (verificare - examen)

UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE	Lecții	Obiective/Competențe
I. CLASICISMUL - PREZENTARE GENERALĂ; PERIOADA DE TRANZIȚIE; ȘCOALA DE LA MANNHEIM	1-2	<ul style="list-style-type: none"> - cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori) - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale
II. OPERA SECOLULUI XVIII	3	
III. JOSEPH HAYDN	4-5	
IV. WOLFGANG AMADEUS MOZART	6-7	
V. LUDWIG van BEETHOVEN	8-9	
VI. SONATA, SIMFONIA ȘI CVARTETUL ÎN CREAȚIA CLASICILOR VIENEZI	10-12	
VII. RECAPITULARE	13-14	

Unitatea de învățare nr. 1 – Clasicismul – prezentare generală. Perioada de tranziție. Școala de la Mannheim

Cuprins

Obiectivele unității de învățare	7
Lecția 1	8
Lecția 2	9
Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare	11
Lucrare de verificare nr. 1	11
Bibliografie minimală.....	11

Obiectivele unității de învățare

- În urma parcurgerii unității de învățare nr. 1 veți dobândi următoarele competențe:
- cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru
  - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice
  - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale
  - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural
  - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii
  - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori)
  - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale

LECȚIA 1

CLASICISMUL

Contextul istoric

Iluminismul

- secolul XVIII este epoca iluminismului, prin care înțelegerea și judecata umană ajunge la independență și maturitate (Kant)

Contextul social-istoric

- 1776 - în Statele Unite ale Americii se semnează declarația drepturilor omului
- 1789 – revoluția franceză soluționează conflictul feudalitate–burghezie, prin eliminarea a celei dintâi de la conducerea societății
- abolirea iobăgiei
- secularizarea averilor mănăstirești

Revoluția culturală

- toleranța religioasă în cadrul confesiunilor
- centrul cultural nu-l va mai reprezenta curtea princiară sau biserica, ci teatrele, sălile de spectacole, saloanele, cafenelele burgheze

Credința omului în progres își va găsi materializarea în editarea *Enciclopediei*¹ (Paris 1751-72) sub conducerea lui Diderot și D'Alembert.

O parte din articolele despre muzică au fost redactate de Rousseau și tot el este promotorul ideii „Reîntoarcerea la natură”, la viața simplă, în contrast cu excesele ornamentale ale barocului.

Sensul de „reîntoarcere” va fi extins și asupra antichității, idee salutată de Goethe.

Alte personalități:

- în literatură – Voltaire, Montesquieu în Franța, Lessing, Herder, Schiller în Germania
- în filozofie – La Mettrie, Holbach, Helvetius, Descartes

Clasicismul în muzică

Caracteristici stilistice

- tendința spre simplitate, claritate, logică, echilibru
- clasic: purificarea tradițiilor trecute
- unitatea elementelor stilistice: ritm, melodie, armonie la clasicii vienezi (Haydn, Mozart, Beethoven)
- muzica devine purtătoare a idealurilor umane (oratoriile lui Haydn – Creațiunea, Anotimpurile, operele lui Mozart – Răpirea din serai, Flautul fermecat, opera Fidelio și Simfonia a IX-a de Beethoven)
- acțiunea dramatică bazată pe conflictul dintre dragoste și onoare – idee preluată din tragedia clasică (Corneille, Racine)

¹ *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers.*

- simetria frazei muzicale, bazată pe întrebare – răspuns, devine element caracteristic (4 măsuri – din dans)
- dezvoltarea tonalității – înlocuiește gândirea polifonică
- dezvoltarea planului dinamic: realizarea efectului de crescendo-decrescendo printr-un aparat orchestral amplificat cu noi instrumente

Se pun bazele unor școli muzicale (Bologna, Neapole, Paris, Berlin, Dresda, Weimar, Salzburg, Viena, Mannheim, Londra), menite să pregătească muzicieni profesioniști

Se înființează asociații muzicale: *Collegium musicum*, *Gewandhaus* (Leipzig), *Concerts des amateurs* (Paris)

Precursori ai clasicismului vienez:

- la Milano – Sammartini
- la Bologna – Padre Martini
- la Neapole – Jomelli și Paisiello
- la Paris – Gossec, Monsigny, Grétry, Méhul
- la Berlin – Ph. Em. Bach, cei trei frați Benda (Franz, Johann și Georg)
- la Weimar – J. Ernst Bach
- la Dresda – J. A. Hasse
- la Salzburg – Leopold Mozart
- la Mannheim – J. Stamitz, Fr. Xaver Richter, Chr. Cannabich
- la Londra – J. Chr. Bach
- stileme clasice:
  - game și arpegii
  - figuri de acompaniament și cadențare
- contrast între tensiunea dramatică și echilibrul părților
- contrast tematic
- motivul muzical
- idiome melodice
  - arpeggiu
  - tricord
  - porrectus și torculus

LECȚIA 2

Perioada de tranziție

(1755-1775)

- numită și „manierism”

Reprezentanții acestei perioade, fiii lui Bach - vor urma cele trei orientări stilistice muzicale din Europa: barocul târziu, stilul înflăcărat, sensibil (*Empfindsamkeit*) sau rococo-ul (*style galant*), după cum urmează:

- Wilhelm Friedemann (1710-1784) – cel mai mare, continua tradiția barocă într-un stil original, fiind considerat și cel mai talentat
- Carl Philip Emanuel (1714-1788) – „berlinezul”, „hamburghezul”, avea un stil componistic înflăcărat, expresiv, strălucitor
- Johann Christian (1735-1782) – cel mai tânăr, „londonezul” sau „milanezul” avea o manieră de compoziție bine-structurată și sensibilă
- în muzica religioasă se păstra stilul baroc

- în operă:
  - în Franța și Italia se continua tradiția *operei seria*
  - în Neapole și Viena se dezvoltă stilul simfonic și noua *opera buffa*

Dezvoltarea muzicii instrumentale

- se organizau concerte publice, cu instrumentiști amatori (școlari, studenți, meseriași), alături de instrumentiști profesioniști²

La Paris A.D. Philidor a organizat din 1725 *Concertele spirituale*³

François Joseph Gossec (1734-1829) va organiza *Concerts des amateurs*, continuate de concertele de la *Loge Olympique*, în cadrul cărora și Haydn va prezenta cele 6 *Simfonii parisiene* (1786)

La Londra ființau *Concertele profesionale*⁴, pentru care Haydn va compune și cele 12 *Simfonii londoneze* (1791-92 și 1794-95)

Școala de la Mannheim

În 1745, prințul Carl Theodor îl angajează pe Johann Stamitz (Jan Václav) ca prim dirijor al orchestrei sale de la Mannheim

Referitor la valoarea muzicală a orchestrei, istoriograful englez Charles Burney (1726-1814) spunea că Boemia era „Conservatorul Europei”

Christian Schubart considera valoarea orchestrei „inegalabilă” și îi admira *fortele* ca „tunetul”, crescendo-ul ca „o cascadă puternică” și *piano*-ul „ca un suflu de primăvară”

- Johann Stamitz fixează următoarea componență orchestrală în simfoniile sale (peste 50 păstrate): pe lângă orchestra de coarde introduce 2 corni, 2 flaute, 2 oboaie, iar în ultimele simfonii și 2 clarinete și 2 trompete

- tot lui i se datorează înlocuirea clavecinului de la conducerea orchestrei cu pupitrul viorii I
Alți compozitori:

- Franz Xaver Richter (1709-1789)

- Johann Christian Cannabich (1731-1798), va prelua conducerea orchestrei după Stamitz
Mozart admirase valoarea orchestrei în 1778⁵ și va lega o prietenie cu Cannabich

1. Test de auto-evaluare:

- a) Prezentați caracteristicile stilistice ale clasicismului muzical.
- b) Care sunt precursorii clasicismului vienez?
- c) Care sunt cei trei fii muzicieni ai lui Bach, reprezentanți ai „manierismului”?
- d) Care sunt compozitorii Școlii de la Mannheim?

² Așa erau „serile de concert” (*Abensmusik*), organizate de Buxtehude la Lübeck, sau „*Collegia musica*”, organizații orchestrale de amatori, apoi profesioniști care cântau în concerte pentru marele public.

³ Erau deosebite de concertele de divertisment prin sobrietate, fiind destinate zilelor de sărbători religioase, când spectacolele de teatru erau interzise.

⁴ Ele au fost precedate de concertele organizate de J. Chr. Bach

⁵ Componența orchestrei admirate de Mozart: 10-12 viori, 4 viole, 4 violoncelle, 2-4 contrabași, 2 flaute, 2 oboaie, 2 clarinete, 2 fagoturi, 2 corni, 2 trompete, 2 timpani. Instrumentiști de renume: violoncelistul Jean-Pierre Duport (1714-1818) și flautistul regelui Johann Joachim Quantz (1697-1773).

Răspunsuri și comentarii la întrebările din testele de evaluare

Unitatea de învățare nr. I

CLASICISMUL - PREZENTARE GENERALĂ; PERIOADA DE TRANZIȚIE; ȘCOALA DE LA MANNHEIM

Test de auto-evaluare nr. 1

- a) Caracteristicile stilistice ale clasicismului vienez sunt: simetria frazei muzicale, bazată pe întrebare – răspuns, devine element caracteristic (4 măsuri – din dans), dezvoltarea tonalității – înlocuiește gândirea polifonică, dezvoltarea planului dinamic - realizarea efectului de *crescendo-decrescendo* printr-un aparat orchestral amplificat cu noi instrumente.
- b) Precursorii clasicismului vienez sunt: Sammartini (Milano), Padre Martini (Bologna), Jomelli și Paisiello (Neapole), Gossec, Monsigny, Grétry, Méhul (Paris), Ph. Em. Bach și cei trei frați Benda, Franz, Johann și Georg (Berlin), J. Ernst Bach (Weimar), J. A. Hasse (Dresda), Leopold Mozart (Salzburg), J. Stamitz, Fr. Xaver Richter, Chr. Cannabich (Mannheim), J. Chr. Bach (Londra).
- c) Fiii lui Bach, reprezentanți ai manierismului sunt: Wilhelm Friedemann cel mai mare, continuator al tradiției baroce într-un stil original, Carl Philip Emanuel, „berlinezul”, „hamburghezul”, cu un stil componistic înflăcărat, expresiv, strălucitor și Johann Christian cel mai tânăr, „londonezul” sau „milanezul” cu o manieră de compoziție bine-structurată și sensibilă.
- d) Reprezentanții Școlii de la Mannheim sunt: Johann Stamitz (Jan Václav) ca prim dirijor al orchestrei sale de la Mannheim, Franz Xaver Richter și Johann Christian Cannabich, care va prelua conducerea orchestrei după Stamitz.

Lucrare de verificare nr. 1

1. Prezentați caracteristicile stilului instrumental al *Școlii de la Mannheim*.
2. Care dintre fiii lui Bach l-au cunoscut și a colaborat cu Mozart la Londra?

Punctaj: 6 puncte pentru subiectul 1, 3 puncte pentru subiectul 2, 1 punct din oficiu.

Lucrarea va fi expediată prin email tutorei disciplinei.

Bibliografie minimală

* * *	<i>Dicționar de Mari Muzicieni, Larousse, Univers Enciclopedic, București 2000</i>
* * *	<i>The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002</i>
Bălan, George	<i>O istorie a muzicii europene, Ed. Albatros, 1975</i>
Ecaterina, Banciu	<i>Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006</i>
Herman, Vasile	<i>Originile și dezvoltarea formelor muzicale, Editura Muzicală, București, 1982</i>
Stefănescu, Ioana	<i>O istorie a muzicii universale, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995</i>

Unitatea de învățare nr. 2 – Opera secolului XVIII

Cuprins

Obiectivele unității de învățare.....	12
Lecția 3	13
Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare	15
Lucrare de verificare nr. 2	15
Bibliografie minimală.....	15

Obiectivele unității de învățare

- În urma parcurgerii unității de învățare nr. 2 veți dobândi următoarele competențe:
- cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru
  - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice
  - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale
  - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural
  - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii
  - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori)
  - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale

LECȚIA 3

Opera secolului XVIII

Opera seria

Christoph Willibald Gluck (1714-1787)

Lui i se datorează reforma operei:

- muzica – întărește expresivitatea textului și dramatizează opera
- se renunță la excesele muzicale
- uvertura – parte introductivă a conținutului operei
- la baza dramei – situații interesante
- legătura dintre arie și recitativ
- simplitate, adevăr, naturalețe

A compus peste 100 de opere, cele mai cunoscute și intrate în repertoriul universal sunt:

- *Orfeu, Alcesta, Iphigenia în Aulida, Iphigenia în Taurida*

Opera buffa

- apariția *operei buffa* înseamnă democratizarea operei
- în Italia își are originea dintr-un gen de teatru popular

Compozitori

Italia:

G. B. Pergolesi (1710-1736): *La serva padrona* – conținut nou, seva și umorul cântecului popular

N. Piccini (1725-1800): *La buona figlia maritata* – text Goldoni

Giovanni Paisiello (1740-1816): *Il Barbiere di Siviglia* (Bărbierul din Sevilla)

Domenico Cimarosa (1749-1801) *Il matrimonio segreto* (Căsătoria secretă)

Franța

- „războiul bufonilor” – polemică declanșată de *La serva padrona* de Pergolesi

Opéra comique – se dezvoltă din *vodevil*

André-Ernest Grétry (1741-1813): *Richard Inimă de Leu, Wilhelm Tell* – „comedii serioase”

Austria

Singspiel-ul va suferi influența „operei cerșetorilor” din Anglia

Pepush

Karl Ditters von Dittersdorf

Michael Haydn

Mozart: *Răpirea din serai* – *Singspiel*, *Nunta lui Figaro* – opera buffa, *Don - Giovanni* (dramma giocosa, Flautul fermecat - *Singspiel* feeric)

Anglia

- „opera cerșetorilor” (The Beggar’s opera) – 69 cântece și arii de diferiți autori, adaptate de Pepush pe un text de John Gay (1728)

Teatrul lui Händel a fost falimentat de „opera cerșetorilor”

2. Test de auto-evaluare:

- a) Care este compozitorul care realizează reforma operei seria (sec. XVIII)?
- b) Nominalizați cele mai cunoscute opere ale acestui compozitor.
- c) Care sunt operele buffa cele mai cunoscute?

Răspunsuri și comentarii la întrebările din testele de evaluare

Unitatea de învățare nr. II

OPERA SECOLULUI XVIII

Test de auto-evaluare nr. 2

- a) Compozitorul care va reforma *opera seria* este Christoph Willibald Gluck, prin accentul pus pe expresivitatea textului, dramatizarea operei, renunțarea la excesele muzicale, plasarea uverturii ca parte introductivă a conținutului operei, alegerea unor subiecte de interes pentru libret, creează legătura dintre arie și recitativ și o permanentă tendință spre simplitate, adevăr, naturalețe.
- b) Din totalul de peste 100 de opere, cele mai cunoscute sunt *Orfeu*, *Alcesta*, *Iphigenia în Aulida*, *Iphigenia în Taurida*
- c) Cele mai cunoscute opere buffa sunt: în Italia, *La serva padrona* de G. B. Pergolesi, *La buona figlia maritata* de N. Piccini, *Il Barbiere di Siviglia* de Giovanni Paisiello, *Il matrimonio segreto* de Domenico Cimarosa; în Franța, *Richard Inimă de Leu*, *Wilhelm Tell* – „comedie serioasă” de André-Ernest Grétry; în Austria, capodoperele mozartiene *Răpirea din serai* – *Singspiel*, *Nunta lui Figaro* – *opera buffa*, *Don Giovanni* - *dramma giocosa*, *Flautul fermecat* - *Singspiel* feeric; în Anglia, „opera cerșetorilor”– 69 cântece și arii de diferiți autori, adaptate de Pepush pe un text de John Gay.

Lucrare de verificare nr. 2

1. Realizați un referat la alegere din biografia și creația următorilor compozitori de operă: Pergolesi, Piccini, Cimarosa, Grétry.

Punctaj: 9 puncte pentru realizarea corectă și completă a referatului, 1 punct din oficiu.

Lucrarea va fi expediată prin email tutorei disciplinei.

Bibliografie minimală

***	<i>Dicționar de Mari Muzicieni, Larousse, Univers Enciclopedic, București 2000</i>
***	<i>The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002</i>
Bălan, George	<i>O istorie a muzicii europene, Ed. Albatros, 1975</i>
Ecaterina, Banciu	<i>Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006</i>
Herman, Vasile	<i>Originile și dezvoltarea formelor muzicale, Editura Muzicală, București, 1982</i>
Stefănescu, Ioana	<i>O istorie a muzicii universale, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995</i>

Unitatea de învățare nr. 3 – Joseph Haydn

Cuprins

Obiectivele unității de învățare.....	16
Lecția 4	17
Lecția 5	18
Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare	21
Lucrare de verificare nr. 3	21
Bibliografie minimală.....	22

Obiectivele unității de învățare

- În urma parcurgerii unității de învățare nr. 3 veți dobândi următoarele competențe:
- cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru
  - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice
  - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale
  - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural
  - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii
  - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori)
  - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale

LECȚIA 4

FRANZ JOSEPH HAYDN

n. Rohrau (Austria de Jos), 31 martie 1732

m. Viena, 31 mai 1809, la 77 de ani

Compozitor austriac, aparține stilului clasic vienez și a fost considerat părintele simfoniei clasice și al cvartetului

Fiu al rotarului Mathias Haydn și Anna Maria Koller, a fost al doilea din cei 12 copii ai familiei (doar 6 au supraviețuit); fratele mai mic, Michael Haydn (1737-1806) a fost la rândul său un excelent muzician, cu angajamente la Oradea (1757-1762), stabilit ulterior definitiv la Salzburg

- din 1740 a fost membru al corului de la *Stephansdom* (biserica „Sfântul Ștefan”) dirijat de tânărul Georg Reutter

- după schimbarea vocii, va studia compoziția cu N. Porpora, va acompania elevii cântăreți ai acestuia, dar va fi tratat ca servitor

- primele lucrări compuse aparțin genului religios: 1 misă și o *Salve regina*

- lucrări pentru pian, muzică de cameră și o operă care s-a pierdut: *Der krumme Teufel* (1752)

- 1759 - prima simfonie - în Re (Hob. I:1) în serviciul contelui Morzin - la Lukavec

- 1761 - prințul Esterházy (Paul Anton) îl angajează lângă Gr. J. Werner ca dirijor secund la orchestra de 16 instrumentiști - în timpul prințului Nikolaus ajunge la 30 (fără cântăreți)

- 1766 - după moartea lui Werner ajunge prim dirijor

- 1790 - fiul lui Nikolaus, Anton, dizolvă orchestra dar îi lasă lui Haydn funcția și îi asigură o pensie viageră

- se va muta definitiv la Viena

- 1790 - 15 decembrie, J.P. Salomon, violonist - îl invită la Londra - mare succes

- 1794 - pleacă și a doua oară pentru 2 stagioni

- cele 12 simfonii londoneze reprezintă culmea evoluției sale artistice

- la 65 de ani compune *Creațiunea și Anotimpurile* - 2 oratorii după versurile poezilor englezi J. Milton și J. Thomson, în traducerea lui G. van Swieten

- 1799 - 19 martie: *Die Schöpfung* (Creațiunea) prima audiție, urmate de 6 mise festive (*Pauken-, Heilig-, Nelson-, Theresien-, Harmoniemesse*)

- a murit la câteva zile după intrarea francezilor în Viena

Anthony van Hoboken (1887, 23 martie, Rotterdam - 1983, 1 nov., Zürich) a colecționat primele ediții ale capodoperelor lui Haydn și publică:

- *J.Haydn, Tematisch - bibliographisches Werkverzeichnis* I vol. Instrumental Werke, Mainz 1957, II vol. Vocalwerke - 1971 și *Discrepancies in Haydn Biographies*, Washington D.C. 1962

Caracteristicile stilistice ale creațiilor lui Haydn poartă influențele preclasicilor vienezi, mannheimezi și italieni

- mai târziu C.Ph.Em. Bach îl va influența prin stilul său galant

- la 50 de ani Haydn tinde spre perfecțiunea clasică

Contribuția novatoare a lui Haydn nu constă în schimbarea rapidă a caracterului temelor, nici introducerea menuetului în simfonie, sau independența suflătorilor, practicat deja de Gluck; la Haydn noutatea constă în claritatea armonică și articulația nuanțată a ritmului în elaborarea motivică a temelor

LECȚIA 5

Creația

A creat un număr foarte mare de lucrări, dar multe s-au pierdut

- 106 simfonii:

- primele - orchestră de coarde și 2 oboaie și 2 corni
- la Simfoniile londoneze structura orchestrală era următoare: orchestră de coarde, 2 flaute, 2 oboaie, 2 clarinete, 2 fagoturi, 2 corni, 2 trompete și 2 timpane
- simfoniile cu titluri programatice:
  - *Le Matin* („Dimineața” în Re major, Hob. I:6 - 1761) - 4 p.
  - *Le Midi* („Amiaza” în Do major, Hob. I:7 - 1761) - 3 p.
  - *Le Soir* („Seara” în Sol major, Hob. I:8 - 1761) - 4 p.
  - *Abschied-Symphonie* („Despărțirii” în fa diez minor, Hob. I:45 - 1772)
- simfonii comandate de asociația „Concerts de la Loge Olympique” (din ciclul celor 6 simfonii pariziene):
  - *La chasse* („Vânătoarea” în Sol major, Hob. I:73 - 1781)
  - *La poule* („Găina” în sol minor, Hob. I:83 - 1785)
  - *La reine* („Regina” în Sib major, Hob. I:85 - 1786)
  - *L'ours* („Ursul” în Do major, Hob. I:82 - 1786)
- i se decernează titlul „Doctor Honoris Causa” – compune pentru această scazie Simfonia *Oxford* (Sol major, Hob. I:92 - 1788)
- alte simfonii:
  - *Symphonie mid d. Paukenschlag* (Lovitura de timpan sau Surpriza în Sol major, Hob. I:94 - 1791)
  - *Militär* (Militara în Sol major, Hob. I:100 - 1794)
  - *Die Uhr* (Ceasornicul în Re major, Hob. I:101 - 1794)
  - *Symphonie mid d. Paukenvirbal* (Tremolo de timpan în Mib major, Hob. I:103 - 1795)

- *Symphonie concertante*: vioară, contrabas, oboi, fagot și orchestră (Hob. I:105 - 1792)
- o simfonie de început (Sib major) a devenit cunoscută sub formă de cvartet (Hob.III:5, 1795)
- 59 divertimento - înrudite cu simfoniile - compuse între 1786-90 pentru regele Ferdinand al Neapolului
- 8 noțturne: 2 *lyre organizzata*, 2 viole, bas, 2 clarinete, 2 corni
- 24 concerte pentru pian (claviatură)
- 13 (și 7 cu apartenență incertă) divertimento cu pian
- 4 concerte de vioară
- 5 pentru violă (celebră - Concertul pentru violă în Re)
- 3 concerte pentru baryton (bas de viola d'amore)
- câte un concert pentru:
  - contrabas
  - flaut
  - trompetă
- 4 concerte pentru 1 corn

- 1 concert pentru 2 corni
- 5 concerte pentru lăută
- cvartete:
  - op. 64, op. 74, op. 76 - apogeu
  - programatice: - op. 20 - Cvatetele Soarelui (6) - 1772
    - op. 33 - Cvatetele Rusești (6) - 1781 (nr. 3 în Do, *Vogel-kvartett*)
    - op. 50 nr. 6, *Frosch* („Broasca”) - 1787
    - op. 64 nr. 5, *Lerchen* („Ciocârlia”) - 1790
    - op. 74 nr. 3, *Reiter* - 1793
    - op. 76 nr. 2 în re, *Quinteten-kvartett* - 1797
    - op. 76 nr. 3, *Keiser-kvartett* („Imperial”) - 1797
- trio-uri:
  - 41: pian, vioară/flaut, viola
  - 21: 2 vioari, viola
  - 126: baryton, violă/vioară, violă
  - 11: suflat și coarde în combinație
- duo-uri:
  - 25: baryton
  - 6: vioară-violă
- sonate (pian, vioară), 2 sonate pentru 4 mâini)
  - 52 - pentru pian
  - 12 piese pentru pian printre care celebrele variațiuni în fa minor - 1793
  - 32 piese pentru Flötenuhr⁶ (flaut cu ceas)
- lucrări vocale:
  - 2 oratorii:
    - *Die Schöpfung* („Creațiunea”) - 1798
    - *Die Jahrenszeiten* („Anotimpurile”) - 1801
    - *Sieben letzte vierte* „Ultimele șapte cuvinte ale lui Christos” - varianta vocală
    - *Il ritorno di Tobia* - oratoriu italian
  - 14 mise:
    - *Paukenmesse (Missa in tempore belli)* - Re, 1796
    - *Heiligmesse (St. Bernardi von Offida)* - Sib, 1796
    - *Nelsonmesse (Missa in augustiis)* - re, 1798
    - *Theresienmesse* - Sib, 1799
    - *Schöpfungsmesse* - Sib, 1801
    - *Harmonienmesse* - Sib, 1802
  - cantate (*Arianna a Naxos*), coruri, 2 *Te Deum*, 1 *Stabat Mater*, *Salve Regina*
- 24 opere - în stil italian pentru teatrul de la Eszterháza, sau operă-marionetă
  - rămase: *Acide* (1766), *Lo speziale* (1768), *Le pescatrici* (1769), *L'infidela delusa* (1773), *L'incontro improvviso* (1775), *Il mondo della luna* (1777), *La vera costanza* (1777-78), *L'anima del filosofo* (1791), pentru Londra, dar nu acolo a fost pusă în scenă, apare parțial în 1807 *Orfeo ed Euridice*
- lieduri: acompaniament cu pian, prelucrări de melodii scoțiene

⁶ În engleză „Musical clock” – un instrument cu 17 sunete, agreat de Haydn.

- replica la *God save the King: Gott erhalte Franz den Kaiser* - imnul imperial:
  - în 1920 și între 1929-1946 - a fost imnul național al Austriei
  - 1822 - devine imn național al Germaniei (pe textul „Deutschland, Deutschland, über alles” scris de A.H. Hoffmann von Fallersleben în 1841)
  - melodia a fost preluată în *Kaiserquartett* (Hob. III:77), tema cu variațiuni

3. Test de auto-evaluare:

- a) Precizați genurile instrumentale din creația lui Haydn
- b) Câte simfonii a compus Haydn?
- c) Care sunt „Simfoniile londoneze?”
- d) Detaliați creația concertistică haydniană.
- e) Câte cvartete a compus Haydn?

Răspunsuri și comentarii la întrebările din testele de evaluare

Unitatea de învățare nr. III

JOSEPH HAYDN

Test de auto-evaluare nr. 3

- a) Genurile instrumentale din creația haydniană au fost: *Simfoniile*, *Symphonie concertante*, *divertimento* (59), *notturmo* (8) *concerte* pentru diferite instrumente, *cvartete*, *trio-uri*, *duo-uri*, *sonate* (pentru pian, vioară), *2 sonate pentru 4 mâini*, *12 piese pentru pian*, printre care celebrele *variațiuni* în fa minor – 1793, 32 piese pentru *Flötenuhr*.
- b) Haydn a compus 104 simfonii dintre care: 6 *Simfonii pariziene*: (nr. 82-87 în 1790-92) și 12 *Simfoniile londoneze*⁷ (1794-5)
- c) Simfoniile *londoneze* cuprind: primul ciclu, Simfonia nr. 93 (Re), 94 *Surpriza*⁸ (Sol), 95 (**do minor**)⁹, 96 *Miracolul*¹⁰ (Re), 97 (Do), 98 (Sib) și al doilea ciclu: Simfonia nr. 99 (Mib), 100 *Militara* (Sol), 101 *Ceasornicul* (Re), 102 (Sib), 103 *Simfonia cu tremolo de timpan (Răpăitul tobelor)* (Mib), 104 *Cimpoiul* (Re).
- d) Creația concertistică numără: *Symphonie concertante*, *concerte pentru pian* (24), *divertimento cu pian* (13 și 7 cu apartenență incertă), *concerte de vioară* (4), pentru violă (5, celebră - Concertul pentru violă în Re), *concerte pentru baryton* (3), câte un *concert pentru contrabas*, *flaut și trompetă*, *concerte pentru 1 corn* (4), *1 concert pentru 2 corni* și *5 concerte pentru lăută*
- e) Haydn a compus 84 de cvartete dintre care, op. 64, op. 74, op. 76 marchează apogeul genului. Cu titluri programatice sunt cvartetele op. 20, *Cvartetetele Soarelui* (6) – 1772, op. 33 - *Cvartetetele Rusești* (6) - 1781 (nr. 3 în Do, *Vogel-kvartett*), op. 50 nr. 6, *Frosch* („Broasca”) - 1787, op. 64 nr. 5, *Lerchen* („Ciocârlia”) – 1790, op. 74 nr. 3, *Reiter* – 1793, op. 76 nr. 2 în re, *Quinteten-kvartett* – 1797, op. 76 nr. 3, *Keiser-kvartett* („Imperial”) – 1797.

Lucrare de verificare nr. 3

1. Realizați un referat la alegere cu subiectul oratoriul *Creațiunea* sau *Anotimpurile* de Haydn.

Punctaj: 9 puncte pentru realizarea corectă și completă a referatului, 1 punct din oficiu.

Lucrarea va fi expediată prin email tutorei disciplinei.

⁷ După moartea lui Nikolaus Eszterházy, urmașul său va concedia orchestra, dar lui Haydn îi va asigura o pensie în semn de prețuire.

⁸ „Lovitura de timpan” (în original, *Paukenschlag*) improprie unei părți lente, a fost o glumă a autorului menită să trezească din somnolență publicul.

⁹ Ethos-ul minorului din simfonie este posibil legat de moartea lui Mozart.

¹⁰ Denumirea se leagă de un eveniment din seara concertului: un candelabru s-a prăbușit și printr-un „miracol” nimeni nu a fost rănit.

Bibliografie minimală

- * * * *Dicționar de Mari Muzicieni, Larousse, Univers Enciclopedic, București 2000*
* * * *The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002*
- Bălan, George *O istorie a muzicii europene, Ed. Albatros, 1975*
- Ecaterina, Banciu *Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006*
- Herman, Vasile *Originile și dezvoltarea formelor muzicale, Editura Muzicală, București, 1982*
- Stefănescu, Ioana *O istorie a muzicii universale, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995*

Unitatea de învățare nr. 4 – Wolfgang Amadeus Mozart

Cuprins

Obiectivele unității de învățare.....	23
Lecția 6	24
Lecția 7	26
Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare	28
Lucrare de verificare nr. 4	28
Bibliografie minimală.....	28

Obiectivele unității de învățare

- În urma parcurgerii unității de învățare nr. 4 veți dobândi următoarele competențe:
- cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru
  - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice
  - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale
  - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural
  - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii
  - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori)
  - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale

LECȚIA 6

WOLFGANG AMADEUS MOZART

n. Salzburg, 27 ianuarie 1756

m. Viena, 5 dec. 1791, la 35 de ani

(Joannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus [în lat. Amadeus])

Wolfgang Amadeus s-a născut într-o familie de muzicieni; Leopold (1719-1787)- tatăl, compozitor german, violonist, organist, cu studii filozofice și juridice și autor al unui celebru tratat de violonistică era originar din Augsburg, sudul Germaniei.

- mama, Anna Maria Pertl – era de origine austriacă, din Salzburg

- sora, Maria Anna (Nannerl 1751-1829), o pianistă remarcabilă, va concerta împreună cu micul Wolfgang în primele turnee întreprinse de familia Mozart; în caietul acesteia nota tatăl progresele muzicale ale lui Mozart la vârsta de 4-5 ani; caietul conține și primele compoziții ale lui Mozart, dictate tatălui său

- 1762 - primul an de turnee: München, Viena - unde a avut succes la curtea imperială, a cântat Concertul pentru pian al lui G. Chr. Wagenseil

- 1763 - un turneu mai lung: München, Augsburg, Ludwigsburg, Schwetzingen, Heidelberg, Mainz, Frankfurt/Main (aici l-a ascultat și copilul Goethe), Koblenz, Aachen, Bruxelles, Paris

- la Paris au fost protejați de Fr.M. Grimm; copiii Mozart au concertat la curtea regală și în public

- îi cunoaște pe compozitorii J.G. Eckart și J. Schobert; aceștia vor influența Sonatele pentru clavecin, care se pot cânta cu acompaniament de vioară, publicate la Paris, 1764 (*Sonates pour le clavecin, qui peuvent se jouer avec l'accompagnement de violon*); de la Paris va pleca la Londra

- 1764, aprilie - la Londra cântă la curtea regală; aici va avea loc întâlnirea cu J.Chr. Bach; această întâlnire va avea un rol în formarea stilului său; la Londra compune 6 sonate pentru vioară dedicate reginei

- 1765 - în august continuă turneul la Lille, Gent, Antwerpen, Haga; la Haga se îmbolnăvește grav, fiind nevoit să facă o întrerupere de 4 luni

- 1766 - familia Mozart petrece 4 săptămâni la Amsterdam, după care se va întoarce la Salzburg prin Utrecht și Paris; în drumul spre casă concertează la Dijon, Lyon, Geneva, Lausanne, Berna, Zürich, Donaues...schingen, Ulm, München; revin la Salzburg după trei ani, și va compune un act la Oratoriul *Die Schuldigkeit des Ersten Geboten* (celelalte două acte fiind compuse de Michael Haydn și A.C. Adlgasser) și o comedie de școală, *Apollo et Hyacinthus*; oratoriul îl compune fiind închis 7 zile într-o încăpere, pentru că arhiepiscopul credea că Leopold este compozitorul care-i compune lucrările

- 1767 - pleacă la Viena pentru montarea operei *La finta semplice* la curtea împăratului Joseph al II-lea; din cauza intrigilor, spectacolul este anulat; opera va fi pusă în scenă la Salzburg

- 1768 - la Viena va fi reprezentat singspielul *Bastien și Bastienne* în casa doctorului Mesmer

- 1769 - este numit concertmaestru la Salzburg

- în decembrie pleacă cu tatăl său în Italia (Verona, Mantova, Milano)

- la Milano se va întâlni cu Sammartini și cu N. Piccini

- la Bologna studiază cu Padre Martini iar la Florența cu P.Nardini

- la Roma îi fascinează pe toți scriind din memorie *Miserere* de Allegri auzită o singură dată la Capella Sixtină

- la Neapole se întâlnește cu Gian Francesco De Majo și G. Paisiello

- reîntorși la Roma, este decorat de Papă cu Ordinul Cavaler al Pintenului de Aur
  - Bologna: după un examen, este numit *compositore* la Accademia dei Filarmonici și acceptat ca membru al acesteia
  - 1770 - la Milano compune opera *Mitridate, Ré di Ponto*, a cărei premieră va avea loc de Crăciun; opera se va bucura de un succes deosebit și va mai fi reprezentată de 20 de ori
  - 1771, martie - ajung la Salzburg, dar toamna vor fi din nou la Milano, pentru a reprezenta opera *Ascanio in Alba*, cu ocazia unei căsătorii princiare
  - 1772, aprilie - compune opera *Il sogno di Scipione* („serenata dramatică” într-un act), pentru Hieronymus von Colloredo, la instalarea acestuia
  - în 24 decembrie, la Milano, participă la premiera operei sale *Lucio Silla*, ultima din cele comandate pentru Italia
  - 1773 - se află la Salzburg; cu ocazia unei vizite la Viena îl cunoaște pe Haydn și, influențat de stilul acestuia, va compune *Cvartetetele Vieneze*
  - 1775 - la München compune, pentru Carnaval, *La finta Giardiniera*, opera buffa care s-a bucurat de mare succes
  - la Salzburg montează *Il Re pastore* și compune cinci concerte pentru vioară și orchestră (nr. 1-5)
  - 1777 - arhiepiscopul îi refuză o nouă cerere de plecare în turneu; se creează o tensiune între cei doi și, ca urmare, Mozart va pleca în turneu cu mama lui, Leopold ținându-i locul
  - la Augsburg - îl va întâlni pe J.A. Stein, fabricantul de pian
  - la Mannheim - îl întâlnește pe Cannabich; idila nefericită cu Aloysia Weber, o soprană căreia i-a dedicat o serie de lieduri, îi va întârzia turneul la Paris
  - câteva zile a petrecut și la prințesa de Orania, unde a găsit „o orchestră plăcută”, după cum va spune
  - 1778 - la Paris, va avea un succes modest cu muzica pentru pantomima *Le petits Riens* a lui J.G. Noverre și cu *Simfonia Pariziană* (nr. 31, KV 297)
  - boala și moartea mamei sale îi vor provoca o groaznică lovitură
  - în septembrie - părăsește Parisul și prin Strassbourg, Mannheim și München, ajunge acasă la Salzburg în ian. 1779
  - ocupă din nou postul de concertmaistru, îndeplinind și funcția de organist al curții, dar se simte îngrădit de obligațiile și atmosfera de la Salzburg
  - carnaval, 1781 - primește de la München comanda pentru opera *Idomeneo*.
  - 8 iun. 1781 - în urma unui conflict la Viena cu arhiepiscopul de Salzburg, este demis din serviciu în condiții umilitoare. Mozart se stabilește la Viena și înfruntă dificultățile unei vieți de artist liber. Trăiește dând lecții elevilor și organizează academii cu compozițiile sale, în care evoluează ca pianist și improvizator. În ciuda unei munci susținute, se confruntă permanent cu probleme financiare.
  - iulie 1782 - compune *Singspiel*-ul *Die Entführung aus dem Serail*. În același an se căsătorește cu Konstanze Weber, sora Aloysiei, o dragoste anterioară a lui Mozart. Din cei șase copii doar doi au rămas în viață (primul Karl Thomas, [1784-1858] va părăsi cariera de muzician, devenind funcționar la Milano, al doilea, Franz Xaver Wolfgang Amadeus [1791-1844] a fost pianist și compozitor.
- Prietenia cu Haydn s-a concretizat în genul cvartetului de coarde, la ambii autori.
- din 1782, îl vizitează constant pe baronul van Swieten, în casa căruia se interpreta aproape exclusiv muzica lui Bach și Händel. Mozart va transcrie preludii și fugi de Bach pentru cvartet de coarde și va reorchestra oratorii de Händel.
  - din 1785, la fel ca Haydn, devine francmason.
  - 1786 - compune *Le Nozze di Figaro*, prima operă pe care o scrie fără să-i fi fost comandată. Reprezentată la Viena și cu un succes răsunător la Praga

- 1787 - pentru Praga compune *dramma giocosa* - *Don Giovanni*, o perioadă fericită în viața lui.

În aprilie 1787 - pentru scurtă vreme devine profesorul lui Beethoven. Tot în acest an este numit compozitorul camerei imperiale.

- 1788 - compune în doar șase săptămâni trilogia simfonică finală (Mib major, sol minor și Do major, „Jupiter”.

- 1789 - călătorește cu prințul Karl Lichnowsky la Berlin, vizitând Dresda și Leipzig, unde cantor și organist era un elev al lui Bach, J. Fr. Doles. Aici Mozart cântă la orgă, ascultă și studiază muzica lui Bach. La Potsdam, Friedrich Wilhelm al II-lea îi comandă 6 cvartete (numite prusiene sau berlineze, compuse doar 3).

- 1790 - anul compunerii operei *Così fan tutte* la Viena. Ultimul turneu artistic, în același an îl duce la Frankfurt am Main, la încoronarea lui Leopold al II-lea ca împărat.

- 1791 - în ultimul an de viață, opera *La Clemenza di Tito* va fi compusă pentru încoronarea lui Leopold al II-lea la Praga ca rege al cehilor. *Die Zauberflöte* i-a fost comandată de E. Schikaneder pentru Theater auf der Wieden. Ultima lucrare (neterminată) este *Requiem*-ul, compus la comanda anonimă a contelui Walsegg, pe care acesta vroia s-o prezinte ca pe o creație proprie. Mozart moare răpus de boală, posibil o insuficiență renală și probabil efectul unei vieți epuizante. Faptul că ar fi fost otrăvit de Salieri, este considerat mai mult o legendă. Realitatea de loc măgulitoare pentru Viena este că o cetate a culturii europene și-a îngropat unul din cele mai mari genii în groapa comună a săracilor. Mormântul lui Mozart nu a fost găsit niciodată.

LECȚIA 7

Creația

Creația pianistică: sonate (18), 3 fantezii, rondo-uri, variațiuni, piese la patru mâini și 2 pian 50 sonate pentru vioară și pian (unele păstrate doar fragmentar), din care 16 au fost compuse la vârsta copilăriei

Trio-uri cu pian (7), cvartete cu pian (2), un cvintet cu pian, cvintete de coarde (7), cvartete de coarde (23), cvartete de suflători (5), cvintete de suflători (6), duo-uri pentru vioară și violă (2), trio-uri de coarde (3), alte formații camerale (4)

Divertismente (23) și serenade (11), alte lucrări: numeroase marșuri și dansuri

Simfonii (41)

Concerte pentru pian și orchestră (25), rondo-uri de concert pentru pian (2), Concerte de vioară (8), Concerte pentru instrumente de suflat și orchestră: Concertul pentru fagot și orchestră, pentru flaut și orchestră (2) Concertul pentru clarinet și orchestră, Concertele pentru corn și orchestră (4)

Concerte pentru mai multe instrumente soliste și orchestră: *Concertone* pentru 2 viori, 2 pian, Simfonia concertantă pentru flaut, oboi, corn, fagot și orchestră, Concertul pentru flaut, harpă și orchestră

Concertele de pian și majoritatea celor pentru vioară le-a compus pentru execuția proprie, celelalte fiind create la comandă

Creația scenică

- opera seria: *Mitridate re di Ponto*, *Ascania in Alba*, *Il sogno di Scipione*, *Lucio Silla*, *Il Re pastore*, *Idomeneo*, *La clemenza di Tito*
- opera buffa: *La finta semplice*, *La finta giardiniera*, (*L'oca del Cairo*, *Lo sposo deluso* – fragmente), *Le nozze di Figaro*, *Don Giovanni*, *Così fan tutte*

- *Singspiel: Bastien și Bastienne, Răpirea din serai, Directorul de teatru și Flautul fermecat*

Alte lucrări scenice: *Apollo și Hyacinthus, Thamos, regele Egiptului*

Lucrări religioase

Kirchen Sonate pentru orgă și formație mică instrumentală (17)

Misse: (18), *Requiemul*, un oratoriu, cantate (3)

Litanii (3), *Vespera* (2)

4. Test de auto-evaluare:

- a) Care sunt simfoniile din „Trilogia simfonică finală” și în ce an au fost compuse?
- b) Câte sonate pentru pian a compus Mozart?
- c) Dar cvartete de coarde?

Răspunsuri și comentarii la întrebările din testele de evaluare

Unitatea de învățare nr. IV

WOLFGANG AMADEUS MOZART

Test de auto-evaluare nr. 4

- a) În 1788 Mozart compune în doar șase săptămâni trilogia simfonică finală: Simfoniile nr. 39 (Mib major), nr. 40 (sol minor) și nr. 41 (Do major), „Jupiter”.
- b) Creația de sonate pentru pian numără 18 piese: primele 6 sunt *sonate pentru clavecin* (ultima, sonata în Re, *Dürnitz-Sonate*), *Sonatele mannheimeze* (3), *Sonatele pariziene* (4 sonate, a doua, celebra sonată în La major cu partea I - temă cu variațiuni și Finalul: *Rondo Alla Turca*), *Sonata în do minor*, *Sonata facile* și *Sonatele pentru pian la patru mâini și două pian* (7).
- c) A compus 27 cvartete, 6 dedicate lui Haydn. În 1770 compune primul cvartet (Sol) la Lodi (Italia), urmate de *Cvartetetele milaneze* (6), *vieneze* (6), cele dedicate lui Haydn (6, dintre care *Cvartetul primăverii*, *Vânătoarea*, *Cvartetul disonanțelor* și *Hoffmeister*) și cele trei *Cvartete berlineze* sau *prusiene*.

Lucrare de verificare nr. 4

1. Specificați genul operelor mozartiene.
2. Care sunt operele compuse în perioada vieneză?
3. Prezentați la alegere libretul unei opere din perioada vieneză.

Punctaj: 2 puncte pentru subiectul 1, 3 puncte pentru subiectul 2, 4 puncte pentru subiectul 3, 1 punct din oficiu.

Lucrarea va fi expeditată prin email tutorelui disciplinei.

Bibliografie minimală

***	<i>Dicționar de Mari Muzicieni, Larousse, Univers Enciclopedic, București 2000</i>
***	<i>The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002</i>
Bălan, George	<i>O istorie a muzicii europene, Ed. Albatros, 1975</i>
Ecaterina, Banciu	<i>Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006</i>
Herman, Vasile	<i>Originile și dezvoltarea formelor muzicale, Editura Muzicală, București, 1982</i>
Stefănescu, Ioana	<i>O istorie a muzicii universale, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995</i>

Unitatea de învățare nr. 5 – Ludwig van Beethoven

Cuprins

Obiectivele unității de învățare.....	29
Lecția 8	30
Lecția 9	31
Răspunsuri și comentarii la testele de autoevaluare	33
Lucrare de verificare nr. 5	33
Bibliografie minimală.....	33

Obiectivele unității de învățare

- În urma parcurgerii unității de învățare nr. 5 veți dobândi următoarele competențe:
- cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru
  - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice
  - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale
  - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural
  - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii
  - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori)
  - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale

LECȚIA 8

LUDWIG VAN BEETHOVEN

n. Bonn, 16 decembrie 1770

m. Viena, 26 martie 1827, la 57 de ani

Compozitor german, considerat unul dintre cei mai mari compozitori al tuturor timpurilor
S-a născut într-o familie de muzicieni: tatăl, Johann era cântăreț (tenor) iar bunicul - dirijor de cor și contrabasist la Liège

- studiază orga cu G. van Eeden și vioara cu Tobias Friedrich Pfeiffer, G. Rosantoni
- din 1781 își continuă studiile cu organistul Christian Gottlieb Neefe, datorită căruia progresează și, după un an îl înlocuiește, devenind clavecinistul orchestrei (1782)
- talentul său se manifestă precoce: la 8 ani concertează la Köln (26 martie 1778)
- 1783 – Beethoven compune 3 Sonate dedicate prințului elector; este prezentat în revista *Magasin der Musik* (martie, 1783) a lui Neefe și C.Fr. Cramer ca „al doilea Mozart”
- 1781 – își încheie studiile la școala latină gimnazială și continuă ca autodidact în familia prietenilor von Breuning
- parcurge, prin intermediul lui Neefe, *Clavecinul bine temperat* de Bach
- 1787 - Neefe îi obține aprobarea prințului elector de a pleca la Viena să studieze cu Mozart
- după câteva săptămâni, moartea mamei îl readuce la Bonn
- își întreține tatăl alcoolic și frații - activează la biserică, concertează
- este angajat la *Nationaltheater*; compune în această perioadă 50 de lucrări
- prietenia cu contele Ferdinand von Waldstein și recomandările acestuia adresate aristocrației vieneze, i-au asigurat lui Beethoven o primire călduroasă la Viena și o bursă acordată de prințul elector
- recunoștința lui Beethoven se va materializa mai târziu în *Sonata Waldstein*, op. 53 dedicată contelui
- din 1791 - studiază cu Haydn, după moartea lui Mozart
- studiază și cu J. Schenk - ducea temele corectate de acesta lui Haydn
- 1794 – cu a doua călătorie a lui Haydn la Londra se încheie lecțiile luate cu el
- lui Haydn îi va dedica cele trei sonate pentru pian op.2
- în următoarele 15 luni învață contrapunctul cu Albrechtsberger
- cu Salieri va lucra 2 ani și va însuși stilul vocal italian
- cvartetele lui E.A. Förster vor influența creația sa camerală și va compune *Cvartetele* op. 18
- 1794 - ocupația franceză va sista ajutorul din Bonn
- trăiește din profesat și compoziții - cântă doar în saloanele protectorilor săi
- 1795 – evoluează la Burgtheater, cu Concertul în re minor (K. 466) de Mozart și Concertul său nr. 2 în Sib op. 19 în folosul văduvei lui Mozart
- 1794-6 - trăiește în palatul prințului Lichnowsky – îi dedică acestuia *Trio*-urile op. 70 și *Sonata pentru violoncel* op. 102
- prietenia cu contele Brunswik și surorile acestuia Therèse și Josephin
- Therèsei von Brunswik îi va dedica sonata în Fa# major op. 78
- prietenia cu contele Razumovski, ambasadorul rus la Viena; lui și prințului Lobkovitz le dedică *Simfoniile a 5-a și a 6-a* și *Cvartetele* op. 59 (3)
- prințului Nikolaus Esterházy - *Missa în Do* (op. 86)
- pentru prințul Rudolf, căruia i-a fost profesor (1805), a compus *Missa Solemnis*, op. 123, la numirea acestuia ca arhiduce de Olmütz

- majoritatea lucrărilor lui au dedicații – ele reprezentau sursa lui de existență, trăia numai din compoziție
- 1808 - Jerôme Bonaparte îl cheamă pe Beethoven la Reinharddt Kassel ca dirijor - dar arhiducele Rudolf, prințul Lobkovitz și prințul Kinsky îi vor plăti 4000 de fiorini aur/an să rămână la Viena
- din 1795 - problemele de auz se vor acutiza; în 1808-1819 este complet surd
- se retrage, după 1808 nu mai poate concerta - devine un însingurat
- 1802 – scrie în disperare *Testamentul de la Heiligenstadt*
- din 1819 - numai prin scris mai putea comunica - din cele 400 de caiete de conversație s-au păstrat doar 140
- în 1825 – este măcinat de boli interne
- Beethoven moare la 26 martie 1827
- mii de oameni l-au condus pe ultimul drum, printre care: Schubert, Grillparzer

LECȚIA 9

Creația

În centrul creației sale se află muzica instrumentală, culminația clasicismului, a cărei înflorire începe din 1781, odată cu mutarea lui Mozart de la Salzburg la Viena și *Cvartetele op. 33* ale lui Haydn prin fixarea noii structuri, la care se adaugă cele 6 cvartete de Mozart dedicate lui Haydn. Noutatea muzicii sale instrumentale este dualismul tematic, lupta contrariilor chiar la nivelul microstructurii tematice, cu o varietate dinamică și de expresie nemaîntâlnită. Lucrările sale cunosc o îndelungată elaborare în fantezia creatorului, așa se explică și numărul lor relativ mic: în comparație cu Haydn care scrie peste 77 cvartete și peste 100 de simfonii, sau Mozart 26 de cvartete și 48 simfonii, Beethoven compune doar 16 cvartete și 9 simfonii

Creația simfonică:

- 9 simfonii: 1. în Do op. 21 (1799-1800), 2. în Re op. 36 (1801-2), 3. în Mib op. 55 (1803 *Eroica*), 4. în Sib op. 60 (1806), 5. do minor op. 67 (1804-8 *Destinul*), 6. în Fa op. 68 (1807-8 *Pastorală*), 7. în La op. 92 (1811-12), 8. în Fa op. 93 (1811-12) și 9. în re minor op. 125 (1822-24 *Oda bucuriei*)

Uverturile

Wellingtons Sieg oder Die Schlacht bei Vittoria op. 91 (1813), *Coriolan* la drama lui H.J. Collin, op. 62 (1807), Uvertura în Do op. 115 (1814-15 *Zur Namensfeier*), Uvertura în Do op. 124 (1822 *Die Weihe des Hauses*- Inaugurarea casei)

Baletul

Die Geschöpfedes Prometheus op. 43 (1800-1),
37 menuete, 24 dansuri germane, 12 contradansuri, 11 Mödlinger Tanz, 4 marșuri militare, 2 ecoseze și un dans polonez

Concertele

5 concerte de pian, 1. în Do op. 15 (1798), 2. în Sib op. 19 (1794-5 – revizuit 1798-1801), 3. în do minor op. 37 (1800-2), 4 în Sol op. 58 (1805-6), 5. în Mib op. 73 (1809 *Imperialul*), un concert în Mib (1784) și un rondo pentru pian și orchestră

triplul concert în Do op. 56 pentru pian, vioară și violoncel și orchestră (1783-4), Concertul pentru vioară și orchestră în Re op. 61 (1806 – transcris pentru pian și orchestră în 1807), 2 romanețe, în Sol major op. 40 (1802 sau 1798-99) și Fa op. 50 (1802) pentru vioară și orchestră

Creația camerală

16 cvartete de coarde, cvintetul de coarde în Do (cu două viole), 4 trio-uri de coarde, trio-uri cu pian, octetul de suflători în Mib op. 103 și alte formații

32 sonate pentru pian, 10 sonate pentru vioară și pian, 5 sonate pentru violoncel și pian

Lucrări vocal-simfonice

Missa în Do op. 86 (1807), oratoriul *Christus am Olberge* op.85 (*Iisus pe Muntele Măslinilor* 1803), *Missa Solemnis* op. 123 (1819-23)

Opere

Fidelio op.72 (1804-5 – 1806-1814)

5. Test de auto-evaluare:

- a) Care sunt tonalitățile simfoniilor beethoveniene?
- b) Câte cvartete de coarde a compus?
- c) Dar sonate pentru pian?
- d) Numiți lucrările vocal-simfonice ale lui Beethoven.

Răspunsuri și comentarii la întrebările din testele de evaluare

Unitatea de învățare nr. V

LUDWIG van BEETHOVEN

Test de auto-evaluare nr. 5

- a. Tonalitățile simfoniilor beethoveniene sunt: Simfonia I în Do major, a doua în Re major, a treia, *Eroica* în Mib major, a patra în Sib major, a cincia *Destinul*, în do minor, a șasea, *Pastorala* în Fa major, a șaptea în La major, a opta, în Fa și a noua, *Oda bucuriei*, în re minor.
- b. Beethoven a compus 16 cvartete de coarde: op.18, 6 cvartete - nr. 2 în Sol major, *Cvartetul reverențelor*, op. 59 – *Cvartetetele Razumovski* (Fa, **mi**, Do), op. 74 (Mib), *Cvartetul harpelor*, op. 95 (fa), *Serioso* – nume dat de Beethoven. După o pauză de 14 ani compune, op. 127, op. 132, op. 130, în 6 părți – inițial, ultima parte – *Marea Fugă*, notată ulterior op. 133, op. 131 – 7 părți – se cântă fără întrerupere, op. 133 – *Marea Fugă* și ultimul cvartet, op. 135, revine la 4 părți.
- c. Cele mai cunoscute din cele 32 de sonate pentru pian sunt: 3 Sonate op. 2 dedicate lui Haydn, op. 13 *Patetica*, op. 27 nr. 2 *Sonata Lunii*, op. 28 *Pastorala*, op. 53 *Waldstein* (Aurora), op. 57 *Appassionata*, op. 81-a în *Les Adieux* (die *Lebewohl-Sonate*), op. 106 *Hammerklavier* și ultimele 3 sonate: op. 109, 110 și 111.
- d. Lucrări vocal-simfonice: *Missa în Do* op. 86 (1807), oratoriul *Christus am Olberge* op.85 (*Iisus pe Muntele Măslinilor* 1803) și *Missa Solemnis* op. 123 (1819-23)

Lucrare de verificare nr. 5

1. Care este istoricul Simfoniei a IX-a de Beethoven?
2. Prezentați libretul operei *Fidelio*.

Punctaj: 5 puncte pentru subiectul 1, 4 puncte pentru subiectul 2, 1 punct din oficiu.

Lucrarea va fi expeditată prin email tutorelui disciplinei.

Bibliografie minimală

***	<i>Dicționar de Mari Muzicieni, Larousse, Univers Enciclopedic, București 2000</i>
***	<i>The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002</i>
Bălan, George	<i>O istorie a muzicii europene, Ed. Albatros, 1975</i>
Ecaterina, Banciu	<i>Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006</i>
Herman, Vasile	<i>Originile și dezvoltarea formelor muzicale, Editura Muzicală, București, 1982</i>
Stefănescu, Ioana	<i>O istorie a muzicii universale, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995</i>

Unitatea de învățare nr. 6 – Sonata, simfonia și cvartetul în creația clasicilor vienezi

Cuprins

Obiectivele unității de învățare.....	34
Lecția 10	35
Lecția 11	41
Lecția 12	47
Lecția 13	50
Lecția 14	50
Lucrare de verificare nr. 6	50
Bibliografie minimală.....	50

Obiectivele unității de învățare

- În urma parcurgerii unității de învățare nr. 6 veți dobândi următoarele competențe:
- cunoașterea terminologiei, a obiectului disciplinei și a metodelor de lucru
  - înțelegerea evoluției fenomenului artistic muzical; formarea gândirii istorice
  - cunoașterea evoluției istorice și a elementelor structurale ale stilurilor și genurilor muzicale
  - coordonarea informației istorice cu analiza de tip structural
  - integrarea interdisciplinară a valorilor muzicii
  - corelarea inter/intra-disciplinară cu „teoria genurilor muzicale” (ordonarea cronologică și sistematică a lucrărilor de gen în creația principalilor compozitori)
  - identificarea auditivă a principalelor stiluri/genuri/lucrări muzicale

LECȚIA 10

Creația de Sonată în Clasicismul vienez

Caracteristicile sonatei clasice: accesibilitatea integrală a expresiei, structurii, limbajului și a formei

Sonata:

Ca gen:

- inițial, tot ce era destinat instrumentelor (spre deosebire de „cantată”)
- filiație din *canzona* instrumentală

Ca formă:

- sonata scarlattiană – bistrofică și monotematică (D. Scarlatti, *Essercizi per gravicembalo*)
- sonata clasică vieneză – tristrofică, bitematică
  - prezentă în genul de sonată, trio, cvartet, concert, simfonie, uvertură

Sonata ca formă în sec. XVIII are funcțiuni de ordin:

- artistic – concentrare a mijloacelor de expresie
- didactic – compendiu al tehnicii de compoziție
- social – răspândire foarte mare

Precursori:

Domenico Scarlatti - 555 *Essercizi per gravicembalo*

Ph. Em. Bach – formule ornamentale, pasaje de virtuozitate, bitematism

Joseph Haydn

60 sonate pentru pian

1 sonată pentru vioară și pian (Sol)

4 sonate pentru pian cu acompaniament de vioară *ad libitum*

3 transcrieri de cvartete pentru vioară și pian

Sonatele pentru pian:

- primele 6 sonate le numește *divertimenti* (→1765)
- următoarea, sonata în Sol (nr. 7, 1766) – singura în 4 părți, păstrează caracterul de divertimento
- alternanța dintre structuri bi- și tristrofice

Caracteristici structurale:

- partea I - formă de sonată
- menuetul – în părți mediane dar și extreme: *tempo di minuetto* sau *minuetto con variazioni*
- motive generatoare – ciclicitate
- varietatea relațiilor tonale
- preia scriitura polifonică și tehnica variațională
- varietate stilistică:

Sonata în Lab (nr. 43, 1786) – scarlattiană

Sonata în do (nr. 18, 1771) – stil divertimento

Sonata în Mib (nr. 26, 1776) – sonată a viitorului, caracter beethovenian

Sonata în Solb, ultima (*Andante con variazioni* în fa) este schubertiană

Sonata în Lab (nr. 43, 1786) – Adagio schumaniann

Wolfgang Amadeus Mozart

18 sonate pentru pian

5 sonate pentru pian la patru mâini
 2 sonate pentru două piane
 37 sonate pentru vioară și pian (16 compuse în copilărie)

Etape stilistice

I. Primele lucrări pentru clavecin (1761-62, K. 1-5)

- influențele lui C.Ph.Em. Bach, D. Scarlatti, Schobert
- stilul *rococo* – preluat de la J.Chr. Bach predomină până în 1773 scriitura sonatei pentru clavecin cu acompaniament de vioară sau a *sonatei a tre* pentru clavecin, vioară (sau flaut) și violoncel

Între anii 1773-89 va predomină creația de sonate pentru clavecin sau clavier

II. 1774-75 – primele 6 sonate pentru clavecin (Do, Fa, Sib, Mib, Sol, Re – K. 279-284)

- structura tripartită: R.-L.-R.
- Sonata în Mib – excepție: Adagio, Menuetto, Menuetto II, Allegro (sonata da camera)
- Sonata în Sib – finalul – rondo-sonată
- Sonata în Re, *Dürnitz-Sonate*

- efecte orchestrale (unisono în piano și motivul *memento* în forte)

- plasarea unui *Rondeau en Polonaise* în parte mediană

1777 **Sonatele mannheimeze** (Do, K. 309, dedicată lui Rose Cannabich, Re – K. 311) încadrează - Sonata în la (1778 Paris, K. 310) – începutul invocă un marș funebru la moarea mamei (pentru prima dată tonalitate minoră)

1778 **Sonatele pariziene** (Do, La, Fa, Sib – K. 330-333)

- Sonata în La – originalitate
  - partea I, Andante grazioso – temă cu variațiuni;
  - tema – ritm de siciliană
  - Menuetto – intermediar
  - Finalul: Allegretto *Alla Turca*

III. 1784 - *Sonata în do minor* (K.457): tipar clasic - sonată, lied, rondo-sonată

- noutatea: contraste dinamice (marcate)
- modulații îndrăznețe
- imitații canonice
- ritm sincopat
- disonanțe stridente
- pauze lungi

Fantezia în do minor (K. 475 1785), ambele lucrări în do minor dedicate aceleași eleve, Therese von Trattner

- 1788 Sonata în Do (*Sonata facile*, K. 545) – *O mică sonată pentru începători*

- 1789 Sonatele Sib (K. 570) și Re (K. 576) - în 3 părți: Allegro, Adagio, Allegretto

- scriitură ornamentată

- Sonata în Fa (547) creată din alte două anterioare (Allegro în Fa și Andante în Sib - K. 533 și Rondo în Re – K. 494)

Sonatele pentru pian la patru mâini și două piane:

Sonata în Do (K. 19d – Londra 1765 la 9 ani)

Salzburg 1772-4: Sonatele în Re, Sib (K. 381, 358)

Viena 1786-7: Sonatele în Fa, Do (K. 497, 521)

Viena 1781-2 Sonatele pentru două pianे în Re și Sib (K. 375-b, 375-c)

Caracteristici structurale ale sonatei mozartiene:

- cele 18 sonate pentru pian - în 3 cicluri
- forma de sonată pătrunde uneori în toate părțile ciclului
- tema a II-a aduce ideea de contrast
- motive generatoare – unitate ciclică între părți

Sonata în La (K. 331) – poartă numele, dar nici o parte nu este în formă de sonată (variațiune, menuet, rondo)

Sonata în do minor (K.457) – prin dramatism asemuită cu *Patetica* beethoveniană

Sonata în Do (K. 545) *Sonata facile*

Sonata în Re (K. 576) – sinteză a contrapunctului bachian cu forma de sonată

Sonatele pentru vioară și pian:

Paris 1763: Sonate pentru clavecin cu acompaniament de vioară (K. 6, 7, 8 și 9) dedicate doamnei Victoire de France (primele două) și contesei de Tessé (următoarele două)

- tonalități majore
- tiparul divertimento-ului cu câte două menuete

Londra 1764 publică: *Șase sonate pentru clavecin care se pot cânta cu acompaniament de violină sau flaut traversier (și de un violoncel) dedicate cu mare umilință Majestății sale Charlotte, Regină a Marii Britanii, compuse de J.G. Wolfgang Mozart în vârstă de opt ani*

Sib, Sol, La, Fa, Do, Sib, K. 10-15

- tonalități majore
- tripartite, cu excepția sonatelor nr. 3 și 6 (bipartite)

Haga 1766: șase sonate pentru clavecin cu acompaniamentul unei viori (dedicate prințesei Caroline de Nassau)

Mib, Sol, Do, Re, Fa; Si, Sib (K. 26-31)

- tonalități majore
- bipartite cu excepția primei sonate (tripartită)

Mannheim**Paris**

Șase sonate pentru clavecin sau forte piano cu acompaniament de violină

Sol, Mib, Do, mi minor, La, Re (K. 301-306), dedicate prințesei Marie-Elisabeth a Palatinului

- tonalități majore cu excepția sonatei a treia (mi minor, K. 304)
- bipartite cu excepția ultimei sonate (Re, K. 306 - tripartită)
- această ultimă sonată a fost compusă la Paris și va fi publicată împreună cu K. 304
- dramatismul și expresivitatea stilului mozartian sunt motivate de evenimentele din viața compozitorului: dragostea pentru Aloysia Weber și moartea mamei sale

Viena 1781

Șase sonate vieneze (*Aurnhammer-Sonaten*, după numele elevei sale Josephina von Aurnhammer)

Fa, Do, Fa, Sib, Sol, Mib și două anterioare Do (Mannheim 1778, K. 296) și Sib (singura compusă la Salzburg 1779, K. 378)

- sonate „unice în felul lor”, partitura „strălucitoare” pretinde un violonist pe măsura pianistului (Kramer)

Sonata în Sib (1784, K. 454)

- dedicată violonistei italiene Regina Strinasacchi (Mozart scrie „talent deosebit”)
- Allegro-ul părții I precedat de o amplă introducere Largo (la origine Adagio)
- virtuozitatea scriiturii o transformă din sonată de cameră în sonată-concert (Pándi)

Sonata în La (K. 526) Molto Allegro, Andante, Presto

- între *Mica serenadă* (K. 525) și opera *Don Giovanni* (K. 527)
  - lucrare monumentală, de maturitate în genul sonatei-concert (a celei în Sib
- Partea I - tema (6/8 dansant) poartă influența lui Michael Haydn (Hermann Albert)

- dramatismul interiorizat
- alternarea major-minor
- economia de mijloace
- renunțarea la efectele tipice de bravură

Presto-ul final reia caracterul virtuos al celor precedente.

Sonate neterminate:

1782 – Sonată-fantezie în do minor (K. 396)

Același an - *Konstanze-Sonaten* (Do și La – K. 403, 402) dedicate soției, terminate de abatele Maximilian Stadler

Sonata în La: bipartită, Andante ma un poco Adagio, a doua, o **fugă** în la minor - o excepție în acest gen la Mozart

Concluzii: evoluția sonatei de la divertimento la Sonata-fantezie sau Sonata-concert (sonatele vienezze)

- predominarea tonalităților majore
- numărul variabil de părți (2-3) se stabilizează la 3
- partitura viorii devine de bravură, conține pasaje de virtuozitate
- pianul și vioara devin parteneri egali

Ludwig van Beethoven

32 sonate pentru pian

10 sonate pentru vioară și pian

5 sonate pentru violoncel și pian

Sonatele pentru pian – compuse paralel cu variațiunile (21) și miniaturile pentru pian; realizarea lor: 1795-1802 și 1820-22

Sonatele de la Bonn (1783 – 13 ani) – fără număr de opus

- 3 sonate (Mib, fa, Re)

Sonatele op. 49 (Sol major și sol minor) - după un deceniu – *sonate faciles* - bipartite, sonata primei părți – dezvoltare redusă

Primele sonate:

3 Sonate op. 2 dedicate lui Haydn, fa, La, Do

- cvadripartite

- op. 2 nr. 1 *Mica Appassionata* – tema, (motivul „rachetă”), tonalitatea, finalul Prestissimo

- înlocuiește Menuetul cu Scherzo (op.2 nr. 2 în La)

Sonata în Mib op. 7 (1797)

3 Sonate op. 10 (1798) - do minor, Fa, Re

- do minor *Mica Patetica* și Fa – tripartite, Re readuce Menuetul

Sonata op. 13 în do Patetica (1789, publicată un an mai târziu)

- introducere lentă Grave – rol de *memento* - revine de două ori
- motiv generator, unitate ciclică

2 Sonate op. 14 – Mi și Sol

Sonata op. 22

- seninătate, optimism (op. 14, 22) – 1798-1800

1801-1802 suflu nou

Sonata op. 26 Lab (Andante con variazioni, Scherzo, Marș funebru, Rondo)

- partea a treia, „*Marcia funebre sulla morte d'un Eroe*” programatism declarat¹¹
- 2 Sonate op. 27** quasi una fantasia Mib, do# minor
  - op. 27 nr. 2 în do# minor, *Sonata Lunii*¹²
- Sonata op. 28** în Re, *Pastorala* – readuce seninătatea, bucolicul
- 3 Sonate op. 31**
  - op. 31 nr. 2 în re minor *Furtuna* sau *Sonata cu recitativ*
- Sonatele op. 49** (1795-6)

1804-1805 – 3 Sonate op. 53, 57 și 81

Sonata op. 53 în Do *Waldstein*¹³ (Aurora)

Sonata op. 54 în Fa bipartită: „tempo di menuetto” și Allegretto - liniștea înaintea „Furtunii”¹⁴

Sonata op. 57 în fa minor *Appassionata* - motivul destinului – unitate cică

3 Sonate: op. 78, 79 și 81

Sonata op. 78 (Fa# - bipartită) și 79 (Sol – Alla tedesca - tripartită), lirice pregătesc:

Sonata op. 81-a în *Les Adieux* (die *Lebewohl-Sonate*) 1809-1810¹⁵

Sonata op. 90 în mi minor, bipartită

Sonata op. 101 în La¹⁶ (1816) - marș în partea mediană

- partea a IV-a **fugă**

Sonata op. 106 în Sib *Hammerklavier* (1817-18)¹⁷

- monumentală
- Scherzo în partea II-a¹⁸
- finalul – **fugă** la 3 voci

1820-22 Ultimele 3 sonate: op. 109, 110 și 111

Sonata op. 109 în Mi¹⁹

- poetică
- primele 2 părți – sonate
- a 3-a , finalul - temă cu variațiuni

Sonata op. 110 în Lab (1821)

- tragică²⁰
- finalul – fugă dublă
- alternarea Fugii cu *Arioso dolente*

1822 - ultima Sonată:

Sonata op. 111 în do minor²¹

¹¹ 1802, anul în care scrie *Testamentul de la Heiligenstadt*.

¹² numele dat de criticul Ludwig Rellstab (1799-1860). Cf. Ioana Ștefănescu *O istorie a muzicii universale*, vol. II, Editura Fundației Culturale Române, București 1996, p. 297. Sonata a fost dedicată Giuliettei Guicciardi, eleva de care Beethoven s-a îndrăgostit în 1801.

¹³ dedicată primului său Maecena, contele Ferdinand Waldstein.

¹⁴ Beethoven l-a îndemnat pe Schindler să citească *Furtuna* lui Shakespeare pentru a înțelege dramatismul *Appassionatei*.

¹⁵ *Despărțirea, Absența, Revederea, Sonată pentru piano-forte compusă și dedicată alteței imperiale arhiducele Rudolf al Austriei*.

¹⁶ Dedicată pianistei Dorothea Ehrmann.

¹⁷ Lucrare compusă „în împrejurări chinuitoare”, scrie Beethoven. Ea a fost desăvârșită la Modling, satul în care Beethoven și-a restabilit sănătatea.

¹⁸ Beethoven lucra la Simfonia a IX-a care are de asemenea Scherzo-ul în Partea a II-a și nu a III-a cum era uzanța.

¹⁹ Dedicată Maximilianeii Bretano, fiica prietenului său.

²⁰ Fără dedicație, compozitorul era chinuit de suferințe fizice.

- 2 părți simbolizând două lumi:
- cea reală (Maestoso – Allegro con brio ed appassionato)
- și cea transcendențială (Arietta – Adagio, „molto semplice e cantabile”)

Caracteristici structurale:

- cele 32 sonate de pian – laborator pentru creația simfonică
- număr variabil de părți (2,3,4)
- Inovații în cadrul genului:
- Renunțarea la Menuet în favoarea Scherzo-ului și plasarea lui în partea secundă
- Preferința pentru genul variațional
- Apelarea la fantezie pentru începutul ciclului
- Introducerea recitativului, a ariettei și arioso din muzica vocală
- Înlocuirea formelor omofonice cu cele polifonice (fuga)

Sonatele pentru vioară și pian:

Beethoven la Bonn era pianist, organist, violonist și violist²²

- primele lucrări pentru vioară și pian: variațiuni pe tema *Se voi ballare*²³ de Mozart și rondo (1793)

1797-1803 - compune 9 Sonate din cele 10

- a 10-a după un deceniu

op. 12 – în Re, La, Mib – dedicate lui Salieri²⁴ - sunt primele 3 sonate

- sonate de tranziție de la stilul mozartian la descoperirea limbajului propriu
- Sonata în Mib patos eroic

1801 - Sonata în la minor op. 23²⁵

- succesiunea părților neobișnuită, neliniști: *Presto, Andante scherzoso, Allegro molto*

1801 - Sonata în Fa op. 24 – *Sonata primăverii*

- cvadripartită
- pitorescul

1802 – op. 30 - 3 Sonate în La, do minor și Sol²⁶

- în partea a doua, *Adagio molto espressivo* – intensități funebre

Sonata în do minor

- cvadripartită
- pregătește tonul dramatic al *Appassionatei*

Sonata în Sol

Reintroduce un Menuet *Molto moderato e grazioso*

- caracterul dansant se păstrează și în ultima parte – dans popular probabil rus.

Sonata op. 47 în La *Kreutzer*²⁷

- *scritta in un stilo molto concertato, quasi come un concerto*
- introducere lentă de 18 măsuri urmată de Presto
- Andante con variazioni gradat de la liric la monumental (Eroica - 1803)
- *Dublu concert*

²¹ Dedicată Arhiducelui Rudolf.

²² Studiase vioara cu tânăra rudă a familiei Franz Georg Roventini p. 314.

²³ Din *Nunta lui Figaro*.

²⁴ Unul din ultimii profesori ai lui Beethoven.

²⁵ Dedicată contelui Moritz von Fries.

²⁶ Dedicată țarului Alexandru I al Rusiei.

²⁷ *Sonata per il piano-forte ed un violino obligato, scritta in un stilo molto concertato, quasi come un concerto*, dedicată violonistului francez Rodolph Kreutzer, dar acesta a ignorat-o. Prima audiție (1803) va fi realizată de Beethoven alături de cel căruia voise inițial să-i dedice sonata, tânărul violonist mulatru George Polgreen Bridgetower.

- Dimensiuni monumentale – fiecare parte are în jur de 600 de măsuri
- 1812 – Sonata în Sol op. 96²⁸
- caracter pastoral
- cvadripartită: Allegro moderato, Adagio espressivo, Scherzo, Poco allegretto – variațiuni în final
- Sonatele pentru violoncel și pian:**
- 1796 - Op. 5 - 2 Sonate în Fa și sol minor
- 1807 – op. 69 – Sonata în La
- 1815 – op. 102 – 2 Sonate în Do și Re
- (1801 – compune pentru aceeași formație¹² Variațiuni pe o temă din *Judas Maccabaeus* de Händel și 7 variațiuni pe tema „*Bei Mannern*”, *welche Liebe fühlen* de Mozart)

LECȚIA 11

Simfonia la clasicii vienezi

Precursori:

- *Simfonia* la Alessandro Scarlatti, Vivaldi: uvertura italiană cu succesiunea mișcărilor – rapid-lent-rapid
- Școala de la Mannheim, Gossec

Joseph Haydn

106 simfonii

„părinte al simfoniei”, a perfectat tiparul, a statornicit numărul părților

- influența *divertimento*-ului
- 1759 – prima Simfonie în Re
- la curtea contelui Morzin
- 1760-61 - Simfoniile 2 și 4 (Do, Sol, Re)
- 1761- angajat la curtea prințului Eszterházy
- 1762 – Simfoniile 3 și 5 (Sol și La)
- introduce Menuetul în Simfonia a treia
- 3 Simfonii (6,7,8): *Le matin* (Re), *Le midi* (Do) și *Le soir* (Sol)²⁹
- cvadripartite - simfoniile 6 și 8
- pentapartită – a 7-a (*Amiaza*): Adagio-Allegro, **Recitativo**, Adagio, Menuet – Trio, Finale-Allegro
- Finalul *Serii* se încheie cu *La tempesta* (furtună)

Componența orchestrei sale:

Orchestra de coarde (vioara I, II, violă, violoncel, contrabas), 1 flaut, 2 oboae, fagot, 2 corni și 2 viori și 1 violoncel concertant

Tendențele următoarelor simfonii:

- renunțarea la stilul concertant – omogenitate
- individualizarea temei secunde a formei de sonată
- numărul părților oscilează în continuare între 2 și 3
- 1763 – Simfonia nr. 11 (Mib)³⁰ – prezența unui motiv generator

²⁸ Dedicată arhiducelui Rudolph, va fi interpretată de Pierre Rode la Viena, în palatul prințului Lobkowitz.

²⁹ *Dimineața*, *Amiaza* și *Seara* - titluri date de compozitor. Simfoniile următoare vor primi denumiri de la editori sau public.

³⁰ 11 Simfonii din cele 104 sunt compuse în Mib.

1763 – Simfoniile nr. 13 și 40 (Re, Fa) – final în *fugato*
 1764 - Simfoniile nr. 24, 31, 36 – individualizarea unor instrumente
 - Simfonia nr. 31 poartă titlul *Mit der Hornsignal* (Semnalul de corn) sau *Simfonia vânătorii*
 1765 – Simfonia nr. 22 (*Der Philosoph*) Mib
 - noutatea – înlocuiește cele 2 oboaie cu **2 corni englezi**
 - prezența unui coral
 Simfonia nr. 26 **re minor**, *Lamentation* sau *Simfonia de Crăciun* – prima simfonie în tonalitate minoră
 Simfonia nr. 29 (Mi) *Alleluia* – continuă tematica religioasă
 Simfonia nr.27 (Sol)
 - partea mediană „*Siciliano*”
 1770 – notorietate, i se tipăresc lucrări la Paris, Amsterdam, Londra, Berlin, Praga
 - stabilirea formei de sonată în partea I
 - 4 părți
 - îmbinarea limbajului polifonic preluat din baroc cu cel armonic
 Influența curentului *Sturm und Drang*
 - Simfoniile nr. 41, 42 (Do, Re)
 Tonalități minore (**mi- și fa# minor**)
 - Simfoniile nr. 44, 45 (*Simfonia tristă* sau *funebră* și *Simfonia despărțirii*³¹ - 1772)
 Ultima parte a *Simfoniei despărțirii* – parte lentă
 Simfoniile cu titluri programatice:
Simfonia Maria Theresia (nr. 48 – Do, 1772)
Simfonia imperială (nr. 53 – Re, 1775)
*Il distratto*³² (nr.60 – Do, 1775)
Învățătorul (nr. 55 - Mib)
Simfonia focului (nr. 59, La)
La passione (nr. 49, **fa minor**)
 1781 - anul întâlnirii cu Mozart
Simfonia vânătoarea (nr. 73 – Re)
 1785-86 – 6 *Simfonii pariziene*: (nr. 82-87 – Do, sol minor, Mib, Sib, Re, La)
 - *Ursul* (nr. 82 - Do)
 - *Găina* (nr. 83 – **sol minor**)³³
 - *La Reine* (nr. 85, Sib) – partea a II-a *Romanze*
 - Simfonia nr. 86 (Re) - partea a II-a *Capriccio*
 - orchestră mărită: 2 trompete, 2 timpane (pe lângă coarde, flaute, oboaie, fagoturi, corni)
 1787-88 - 5 simfonii: nr. 88 (Sol), 89 (Fa), 90 (Do), 91 (Mib) și 92, *Oxford*³⁴(Sol)
 1790-92 și 1794-5 – 12 *Simfoniile londoneze*³⁵
 Primul ciclu: Simfonia nr. 93 (Re), 94 *Surpriza*³⁶ (Sol), 95 (**do minor**)³⁷, 96 *Miracolul*³⁸ (Re), 97 (Do), 98 (Sib)

³¹ Simfonie compusă în scopul voalat al obținerii concediului de către membrii orchestrei: în ultima parte membrii orchestrei părăsesc pe rând scena doar un duo violoniști încheind lucrarea simfonică.

³² A fost compusă „per la Comedia intitulato Il Distrato”.

³³ Posibilă referire la lucrarea celebră *La poule* a lui Rameau, stins din viață în 1764. p.94

³⁴ Denumirea a primit-o după 4 ani (1792) când Haydn a dirijat această simfonie la conferirea titlului de *Doctor honoris causa* pe care Universitatea din Oxford i-a acordat-o

³⁵ După moartea lui Nikolaus Eszterházy, urmașul său va concedia orchestra, dar lui Haydn îi va asigura o pensie în semn de prețuire.

³⁶ „Lovitura de timpan” (în original, *Paukensschlag*) improprie unei părți lente, a fost o glumă a autorului menită să trezească din somnolență publicul.

³⁷ Ethos-ul minorului din simfonie este posibil legat de moartea lui Mozart.

Al doilea ciclu: Simfonia nr. 99 (Mib), 100 *Militara* (Sol), 101 *Ceasornicul* (Re), 102 (Sib), 103 *Simfonia cu tremolo de timpan (Răpăitul tobelor)* (Mib), 104 *Cimpoiul* (Re)

- noi timbruri: percuția (timpane) folosită ca efect de surpriză (umoristic – nr. 94 *Surpriza*) sau semnal de început (tremolo – nr. 103 *Răpăitul tobelor*)
- început cameral (coarde și **clarinet**) în Adagio-ul Simfoniei nr. 99 în Mib (1793)

Wolfgang Amadeus Mozart

41 simfonii (peste 50 cu cele italiene sau fragmente)

(nr. 2 în Sib – apartenență incertă

- influențe:

- J.Chr. Bach

- J. Haydn

39 în tonalități majore

2 minore (sol minor-nr.25,40)

16 în Re

1864 K. 16 (8 ani, Londra) compune prima simfonie (în stilul scarlattian) în trei mișcări, extremele rapide, mijlocul lent

- este modelul simfoniilor sale din deceniul 7

1772 - Simfonia în Sol, K.129 (Salzburg)

- orchestra: coarde, 2 oboaie și 2 corni

- utilizează *crescendo*-ul brevetat de Școala de la Mannheim deși mai are 5 ani până la vizită

- tripartită, influența lui Haydn în partea lentă și a lui Sammartini în finalul *caccia* (de vânătoare)

1772 (august) – Simfonia în La, K. 134 (Salzburg)

- înlocuiește cele 2 oboaie cu 2 flaute

- opoziția forte – piano (partea I)

- măsura 12/8 în final

1773 - Simfonia în **sol minor**, K. 183 (Salzburg)

- „mica simfonie în sol minor”

- influența curentului *Sturm und Drang*

- noile simfonii ale lui Haydn

- Simfonia în re minor de Vanhall

- sincopele temei din partea I prefigurează uvertura dramatică a operei *Don Giovanni*

1773 – Simfonia în Mib, K.184 (Salzburg) – **tripartită**

- amintește de uvertura italiană³⁹

- partea lentă – influența italiană prin tratarea contrapunctică

- orchestrația – preluată de la Haydn

1773 – Simfonia în Do, K.200 (Salzburg) – cvadripartită – de mari proporții

- părțile extreme – formă de sonată

- partea lentă – cântec popular german

- partea finală – evocă încheierea operelor buffe

1774 – Simfonia în La, K.201 (Salzburg)–cvadripartită

- temă nouă în dezvoltare – caracteristic divertimento-ului

- finalul: tema principală și secundară în relație întrebare - răspuns

1774 – Simfonia în Re, K. 202 (Salzburg)–cvadripartită

- revine la stilul *divertimento* – în final – revine rondo-ul

- partea lentă – exclusiv coarde – influența lui Haydn

³⁸ Denumirea se leagă de un eveniment din seara concertului: un candelabru s-a prăbușit și printr-un „miracol” nimeni nu a fost rănit.

³⁹ A fost utilizată ca uvertură la piesa *Lanassa* de trupa lui Johann Böhm

- menuetul – caracter rustic, mai puțin obișnuit la Mozart
- 1778 – Simfonia în Re, K.297 (Paris - *Concerts spirituels*) – **tripartită**
- reîntâlnirea cu J. Chr. Bach
- scrie un al doilea Andante – i s-a reproșat că primul era prea modulant și prea lung
- 1779 – Simfonia în Sib, K. 319, (Salzburg)–cvadripartită (**inițial tripartită**)
- partea I este idilică - Abert o consideră „una dintre cele mai îndrăgite”
- menuetul are o orchestrație mai rafinată – a fost ulterior atașată
- finalul – evocă o serbare câmpenească - exuberantă
- 1780 – Simfonia în Do, K. 338 (Salzburg) – **tripartită**
- partea I – început în forță
- trăsături romantice – simfonia a fost precedată de mise și urmată de *Idomeneo*
- în tema de încheiere - alternanța major – minor
- finalul energic - după tiparul italian și francez (Grétry)
- orchestra – tratată în stil concertant
- 1782 Simfonia în Re, *Haffner*⁴⁰, K. 385 (Viena) – cvadripartită
- fusese o serenadă (a doua) *Haffner* la care Mozart a renunțat la obișnuitul *Marș* și un Menuet pentru concertul de la Viena
- prima parte – strălucire festivă
- finalul citează din *Răpire*, căreia îi succede
- 1783 – Simfonia în Do, *Linz*, K. 425 (Linz) cvadripartită
- compusă cu ocazia vizitei la Salzburg cu Constanze în casa contelui Thun din Linz
- introducere solemnă (Adagio) urmată de un jovial Allegro spiritoso
- partea lentă – cantabilă – serenadă
- Menuet – vîguros
- finalul – un Presto triumfător
- 1786 (6 dec.) – Simfonia în Re, *Pragheza*, K. 504 (19 ian. 1787 - Praga)-**tripartită**
- compusă între *Nunta lui Figaro* și *Don Giovanni*
- introducere lentă, urmată de un Allegro cu accente dramatice
- lipsește Menuetul – Andante – intonații sumbre – precede demoniul *Don Giovanni*
- finalul, în schimb, amintește de fulminanta *Nuntă*
- succesul operelor *Nunta lui Figaro* și *Don Giovanni* trecuse, Mozart – compune chinuit de probleme financiare, concertele pentru care a compus simfoniile nu s-au realizat
- Introducere Adagio ca la Simfoniile *Linz* și *Praga* – festiv și demonic urmat de un
- Allegro cantabil – învățat de la J. Chr. Bach
- modulațiile din partea lentă îl prevestesc pe Schubert (Hermann Abert)
- Menuet – eroic și trio idilic (haydnian)
- este singura simfonie din trilogie unde clarinetele înlocuiesc oboaiile
- 1788 (25 iulie) – Simfonia în sol minor, K. 550 (Viena) – cvadripartită
- fără Introducere lentă
- temă tragică: motivul „suspînului”
- partea lentă - formă de sonată⁴¹
- în Menuetul părții a III-a –hemiole
- finalul – dramatic, ostinato ritmic și scriitură contrapunctică
- două versiuni: cu oboae și cu clarinete
- considerată prima simfonie romantică
- 1788 (10 aug.) – Simfonia în Do – *Jupiter* ⁴²K. 551 (Viena) – cvadripartită

⁴⁰ Dedicată lui Sigmund Haffner, unul dintre notabilitățile salzburgheze, la obținerea titlului de nobil. Îi mai dedicase *Serenada* K. 250.

⁴¹ Abert: „întreaga dezvoltare este un singur diminuendo al sentimentului, fără să fie notat în partitură”.

⁴² Denumirea nu-i aparține autorului, deși e foarte potrivită.

- siguranță, măreție
- prima parte – uvertură italiană, scriitură polifonică cizelată
- Andante cantabile – în stilul recitativo accompagnato (Gluck)
- Menuetul – o parte concisă cu tema ascendentă, contrapunctată, jovial
- finalul – cel mai interesant exemplu de îmbinare organică între sonată și fugă⁴³
- tema (do-re-fa-mi) de origine gregoriană – este considerată semnătura lui Mozart – regăsită și în lucrările timpurii

Ludwig van Beethoven

9 Simfonii compuse între 1800-1824

- fiecare simfonie o entitate stilistică

1800 – Simfonia I în Do, op. 21 (Viena)

- Romain Roland: Beethoven solitar la Viena evocă în simfonie melegurile natale.⁴⁴

- partea a III-a Menuetto. Allegro molto e vivace – Scherzo nedeclarat

- Finale. Adagio - Allegro molto e vivace – întârzierea temei – umor

Finalul – începutul

1802, 6 oct. – Simfonia a II-a în Re op.36 (1803, apr. Theater an der Wien)

- degajă vivacitate, optimism în contrast cu starea de spirit al autorului⁴⁵

- partea a III-a Scherzo declarat

- perfecțiunea orchestrației

- măiestria formei – din cvartete

1803 (într-o jumătate de an) Simfonia a III-a *Eroica*⁴⁶ în Mib (1805 - Viena), op. 55

- nu este programatică, dar exprimă lupta, căderea și glorificarea eroului

- orchestrația strălucitoare – adaugă al treilea corn

- partea I introducere de 2 acorduri de tonică (Mib) cu o dezvoltare conflictuală amplificată de disonanța rezultată de suprapunerea acordului tonicii pe o pedală de dominantă

- codă monumentală de 140 de măsuri

- partea a II-a – Marcia funebre. Adagio assai

- Scherzo – prin tema sa laconică se apropie de cotidian

- cornul are un solo în trio – apropierea de natură

- finalul – variațiuni pe tema *Prometheu*⁴⁷ - exprimă idealul prometeic: raționalul și umanul

1806 Simfonia a IV-a în Sib, op. 60⁴⁸ - se apropie ca atmosferă de Simfonia a II-a

- tema de Allegro – staccato

- partea lentă – sonată fără tratare

- în Scherzo unii analiști văd Menuetul

- finalul – pasaje de șaisprezecimi amintesc de finalurile *perpetuum-mobile* ale londonezelor lui Haydn

1804-1808 – Simfonia a V-a *Destinul* (do), op. 67 (1809, dec.22 - Theater an der Wien⁴⁹)

⁴³ Finaluri fugate au compus și Michael Haydn și Dittersdorf.

⁴⁴ Pándi ...p. 14

⁴⁵ La 6 octombrie, 1802 Beethoven a scris testamentul de la Heiligenstadt, cel mai tragic document al istoriei muzicii; conștient de boala sa, pierderea auzului, Beethoven își ia rămas bun de la fericire și de la viață.

⁴⁶ Se află între sonatele *Kreutzer* și *Appassionata*; este de notorietate dedicația inițială a simfoniei lui Napoleon. Încă din 1798 l-a preocupat scrierea unei simfonii dedicate, la cererea generalului Bernadotte, consulului ce simboliza, la ora aceea, năzuințele de libertate ale lui Beethoven. La încoronarea lui Napoleon, Beethoven va rupe pagina de titlu ce conținea numele acestuia. În 1806, simfonia va apare cu inscripția: „Simfonia eroica... compoza per festeggiare il sovvenire di un grand'Uomo...” Supărarea lui Beethoven se va atenua cu timpul și va regreta moartea lui Napoleon (1821), spunând: „Acum șaptesprezece ani am compus muzica pentru acest trist eveniment”.

⁴⁷ Temă utilizată în contradansuri, baletul *Făpturile lui Prometeu* și variațiunile *Eroica* pentru pian.

⁴⁸ Anul 1806: 32 variațiuni pentru pian, Concertul pentru pian în Sol, Concertul de vioară, uvertura Leonora III și cele trei cvartete Razumovski

- dedicată lui Razumovski ⁵⁰
  - motivul generator – numit chiar de autor: „așa bate destinul la poartă”
  - orchestra primește în ultima parte: tromboane, piculină și contrafagot (fusesse redusă la Simfonia a IV-a)
  - partea I începe direct cu motivul destinului, fără introducere
  - parte vulcanică, lupta omului cu destinul implacabil
  - partea a II-a - mișcată, Andante con moto, un marș în loc de parte lentă
  - partea a III-a - fără să poarte numele de Scherzo păstrează tiparele formei, dar caracterul dramatic, imprimat de *motivul destinului* alunecă pe panta grotescului, mai ales în trio – sonoritatea contrabașilor și a fagoților în ritm de dans
  - partea a IV-a aduce gloria, supremația omului în lupta cu destinul – un luminos Do major 1808 – Simfonia a VI-a în Fa, *Pastorală*⁵¹ op.68 (1808, dec. 22 - Theater an der Wien)
  - 5 părți cu titluri programatice:
    - partea I - *Bucuria la sosirea la țară*
    - partea a II-a - *Scenă la pârâu*
    - partea a III-a – *Petrecere câmpenească*
    - partea a IV-a – *Furtuna*
    - partea a V-a – *Sentimente de bucurie și de recunoștință ale sătenilor la trecerea furtunii*
  - revine tonul idilic al simfoniilor pare (II și IV anterioare)
  - imitarea sunetelor din natură (susurul apei, ciripitul păsărilor, furtuna) – Vivaldi, Haydn, Rossini
- pauză – 3 ani⁵²
- 1812 – Simfonia a VII-a în La, op. 92 (Viena, 1813) - „apoteoza dansului”
- fiecare parte este guvernată de o formulă ritmică ostinată
  - partea I începe cu o introducere lentă - Poco sostenuto - singura, simfoniei îi lipsește partea lentă urmată de Vivace
  - partea a II-a Allegretto, a III-a Presto și a IV-a Allegro con brio
  - succesul de care s-a bucurat simfonia printre contemporani „încoronarea noii muzici instrumentale” se scrie în paginile revistei *Allgemeine Musikalische Zeitung*
- 1812 – Simfonia a VIII-a în Fa, op. 93 (Viena, 1814)
- perechea lirică a Simfoniei a VII-a, după cum erau și a III-a cu a IV-a, respectiv a V-a cu a VI-a
  - nu are parte lentă, asemenea simfoniei pereche (a VII-a) – în locul ei – Allegretto scherzando
  - marcarea ostinată a tempo-ului este aluzia la dedicația pentru inventatorul metronomului, Mälzel
  - revine menuetul în partea a III-a cu caracterul dansului autentic
  - simfonia nu a fost apreciată la valoarea ei, deși Beethoven o prețuia mai mult decât pe a VII-a
- Pauză 12 ani
- 1812 - 1822-24 – Simfonia a IX-a în re minor op. 125 *Oda bucuriei*⁵³ (1824, 7 mai – Viena, într-o *Academie* de creație⁵⁴)

⁴⁹ Premiera era o „academie”, o seară de autor la care au fost prezentate Simfoniile a V-a și a VI-a, câteva părți din mîsa în Do major, Concertul pentru pian în Sol major, o arie și Fantezia pentru cor.

⁵⁰ Lui Razumovski îi dedicase și cele trei cvartete.

⁵¹ „Simfonia pastorală, sau amintirea vieții de la țară (mai mult exprimarea sentimentului decât pictură”).

⁵² După Simfoniile V și VI va urma o întrerupere în genul simfonic; va compune Concertul *Imperial* în Mib pentru pian, cvartetetele op. 74 și 95, iar dintre sonate doar cea în Fa# op. 78 și *Les Adieux*). În 1811 lucrează simultan la două simfonii

⁵³ Schiller crease *An der Freiheit* încă în 1785.

1812 - schițe ale unei simfonii în re minor

I. Allegro ma non troppo, un poco maestoso

II. Molto vivace

III. Adagio molto e cantabile: IV. Presto – Allegro assai

- p. I - formă de sonată

- p.II - Scherzo⁵⁵ caracter de dans frenetic (macabru)

- p.III – parte lentă – armonie cerească

p. IV – cantată de mari proporții⁵⁶: *Recitativ* corzi grave, intonarea succesivă a imnului⁵⁷, *Alla Marcia*, *Andante maestoso* – dublă fugă vocal-instrumentală, *Poco adagio* – un intermezzo liric – și finalul, *sempre piu allegro, prestissimo*

- geneză îndelungată

- gândire ciclică – p. I celula re - la

- îmbină genul sonato-simfonic cu cele vocale

- final – cantată de proporții mari

LECȚIA 12

Cvartetul clasic

Sec. XVI

- sonata însemna: orice piesă „sunată” la instrument → canzone da sonar, sonata, sinfonia
- cantata: piesă pentru voce
- toccata: piesă pentru claviatură
- din canzone da sonar
- în sec. XVII – se pun bazele muzicii instrumentale de cameră
- din canzone da sonar → sonata da chiesa (4 părți)
- sonata da camera – se identifică cu suita (partita)
- triosonata (sonata pentru 2-3 instrumente și continuo – clavecin sau orgă) – genul de bază al muzicii de cameră în baroc (Corelli) – evoluție spre cvartet prin Telemann și Școala de la Mannheim (J. Stamitz)

⁵⁴ În aceeași seară erau prezentate în primă audiție: uvertura *Inaugurarea casei* (op. 124) și trei părți di *Missa Solemnis* (123).

⁵⁵ La prima audiție, aplauzele după Scherzo au întrerupt concertul; Beethoven care privea doar la scenă nu înțelegea de ce instrumentiștii nu mai cântă. Dirijorul Umlauf l-a întors atunci pe Beethoven spre public (Ioana Ștefănescu p. 397).

⁵⁶ Baritonul intervine după introducerea corzilor grave: „O Freunde nicht diese Töne! Sondern lasst uns angenehmere anstimmen, und freudenvollere” - O prieteni, nu aceste melodii triste, spune recitatorul, să cântăm ceva vesel - la care orchestra face o retrospectivă a temelor din părțile anterioare. „Nu asta”, protestează din nou recitatorul, la care corzile grave intonează, ca de departe, în piano și la unison imnul *Oda bucuriei*.

⁵⁷ Tema imnului a mai fost utilizată de Beethoven în cantata *Fantezia pentru pian, cor și orchestră*, op. 80.

Joseph Haydn

84 cvartete - părintele cvartetului

Precursori: Rossi, Merullo (sec. XVII)

fixează ciclul

- partea I – Allegro de sonată
- partea II – Andante
- partea III – Menuet
- partea IV – Rondo, sonată, rondo-sonată, temă cu variațiuni
- introduce Scherzo în locul Menuetului

1755-60 – op. 1, 2 – 12 cvartete, stil divertimento

- publicate la Paris, Amsterdam
- 5 părți – 2 menuete, extremele rapide, partea mediană lentă
- excepție: op. 2 nr. 6 – început lent – temă cu variațiuni

Op. 3 – 6 cvartete în tonalități majore – 4 părți

- elimină al doilea Menuet
- (Andante, Menuet, Andante, Presto)

1769 – op. 9 (Eszterháza) - influența sonatei bitematice a lui C. Ph. Em Bach (Do, Mib, Sol, **re**, Sib, La)

1771 – op. 17 – influența curentului *Sturm und Drang*

- cizelează forma

(Mi, Fa, Mib, **do**, Sol, Re)

1722 – op. 20 *Cvartetele Soarelui*

(Mib, Do, **sol**, Re, **fa**, La)

- cvartetul în La – parte **fugă**
- cvartetul în Re - capodoperă

1781 – op. 33 *Cvartetele rusești*

- Scherzo înlocuiește Menuetul - cvartetele nr. 2, 3 (Mib, Do)
- op. 33 nr. 3 – *Cvartetul păsărilor* (Trio – triluri la vioară)
- prietenia lui Mozart

1763 – op. 42 – **re**

1765 – Cvartetul în Mib – descoperit mai târziu (op.,,0”)

1787 – op. 50 *Cvartetele prusiene*⁵⁸

- nr. 4 – **fa#** - fugă finală
- op. 51 – *Cele 7 cuvinte ale Mântuitorului* – 7 sonate cu Introducere – la sfârșit – un cutremur
- 1788 - op. 54 – 3 cvartete
- op. 55 – 3 cvartete

1790 - op. 64

- nr. 5 *Ciocârlia* – finalul fugato – legătura cu Cvartetul disonanțelor de Mozart
- op. 71 – 3 *Cvartete Aponyi*
- op. 74 – 3 cvartete

- nr. 3 *Cavalcada*

1797 - op. 76 *Cvartetele Erdödi*

- nr. 2 – *Cvartetul cvintelor*
- nr. 3 – *Keiserkvartett*
- nr. 4 – *Răsăritul Soarelui*
- op. 77 – 2 cvartete (Sol, Fa)
- op. 103 – Sib (neterminat)

---

⁵⁸ Dedicat lui Fr. Wilhelm al II-lea, împăratul Prusiei, pasionat de violoncel.

Wolfgang Amadeus Mozart

27 cvartete – 6 dedicate lui Haydn

1770 - primul cvartet (Sol, K.80)– la Lodi (Italia)

- divertisment (Adagio-Allegro, Menuetto, Rondo)

1772-73 – 6 *Cvartete milaneze* (Re, Sol, Do, Fa, Sib, Mib - K. 155-160) – influența lui Locatelli, Padre Martini, Sammartini

1773 – 6 *Cvartete vieneze* – K. 168-173 (Fa, La, Do, Mib, Sib, re – partea IV – fugă la voci)

- cvadripartite

1773-82 – în cvartete vioara I – înlocuită de flaut sau oboi

1777-8 – 3 cvartete de coarde cu flaut (RE, Sol, Do, La – 285, 285a, 285b, 298 - Paris)

1781 – Cvartetul de coarde cu oboi (Sol, K.285 – în 2 părți)

1782 – 5 fugi pentru cvartet de coarde – K. 405 – transcrierea după WK1, vol. II

1782 – 6 cvartete dedicate lui Haydn

- *Cvartetul primăverii* – (Sol, K. 387)

- finalul fugă-sonată

1783 - Cvartetul în re (K.421) – Beethoven, impresionat

- Cvartetul în Mib (K. 428)

1784 – Cvartetul în Sib (K.458) – *Vânătoarea*

- Cvartetul în La (K. 464)

- *Cvartetul disonanțelor* în Do (K. 465) - critici în partea lui Salieri

1786 – Cvartetul în Re *Hoffmeister* (K. 499) – seninătate

1789 – 3 *Cvartete berlineze* sau *prusiene* dedicate lui Fr. Wilhelm (din cele 6 comandate)

(Re, Sib, Fa – K. 575, 585, 590)

- rafinament, echilibru al formei, expresivitate

Ludwig van Beethoven

17 cvartete

1798-1800 – op.18, 6 cvartete (Fa, Sol, Re, **do**, La, Sib)

- nr. 2 în Sol – *Cvartetul reverențelor*

1805 – 6 - op. 59, 3 *Cvartete Razumovski* (Fa, **mi**, Do)

- nr. 3 în Do – sinteză a primelor două

- se diferențiază prin calitatea tematicii

- o mai mare libertate a formelor

- individualizarea vocilor

- dimensiuni spre monumental

1809 - op. 74 în Mib– *Cvartetul harpelor* – numele – pizzicati în punte

1810 – op. 95 în **fa** – *Serioso* – nume dat de Beethoven

Pauză→14 ani

1825 – op. 127

- op. 132 – 5 părți

- op. 130 – 6 părți – inițial, ultima parte – *Marea Fugă*, notată ulterior op. 133

- op. 131 – 7 părți – se cântă fără întrerupere

- op. 133 – *Marea Fugă* – culme a expresiei muzicale, formă în lanț

- uvertura: formă în lanț (A, B, C, D, B', C', Coda)

1826 - op. 135 – revine la 4 părți

SONATA, SIMFONIA ȘI CVARTETUL ÎN CREAȚIA CLASICILOR VIENEZI**Test de auto-evaluare nr. 6**

Temă de portofoliu: detaliați comparativ lista creației de sonate, simfonii și cvartete a celor trei clasici vienezi sub formă de tabel.

Indicații: pentru bibliografie, utilizați informațiile din suportul de curs.

LECȚIILE 13-14

Recapitulare:

Unitatea de învățare nr. VII**RECAPITULARE****Test de auto-evaluare nr.7**

Temă de portofoliu: Enumerați creațiile din genul vocal-simfonic al celor trei clasici vienezi; exemplificați cu lucrări semnificative pentru fiecare compozitor

Indicații: genurile urmărite vor fi oratoriul și opera. Pentru bibliografie, utilizați informațiile din suportul de curs.

Lucrare de verificare nr. 6

1. Realizați 4 tabele cu creația de sonate, cvartete, concerte și simfonii a clasicienilor vienezi.

Punctaj: 9 puncte pentru realizarea corectă și completă a tabelelor, 1 punct din oficiu.

Lucrarea va fi expeditată prin email tutorelui disciplinei.

Bibliografie minimală

* * *

Dicționar de Mari Muzicieni, Larousse, Univers Enciclopedic, București 2000

* * *

The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002

Bălan, George

O istorie a muzicii europene, Ed. Albatros, 1975

Ecaterina, Banciu

Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006

Herman, Vasile

Originile și dezvoltarea formelor muzicale, Editura Muzicală, București, 1982

Stefănescu, Ioana

O istorie a muzicii universale, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995

BIBLIOGRAFIE

- * * * *Dicționar de termeni muzicali*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984
- * * * *Dictionnaire des grands musiciens*, Larousse, 1985
- * * * *Dicționar de mari muzicieni*, Larousse, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000
- * * * *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Macmillan Publishers Ltd., London, 2002
- * * * *Brockhaus Riemann Zenei Lexikon*, Zeneműkiadó, Budapest, 1983
- Abiatti, Franco *Storia della musica*, Garzanti, Milano, 1967
- Adler, Guido *Handbuch der Musikgeschichte*, Deutscher Taschenbuch Verlag, vol. I-III, München, 1975
- Banciu, Ecaterina *Arhetipuri estetice ale relației ethos-affectus în istoria muzicii*, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006
- Banciu, Gabriel *Gen, opus, formă*, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca, 2006
- Bălan, George *O istorie a muzicii europene*, Ed. Albatros, 1975
- Brumaru, Ada *Romantismul în muzică*, Ed. Muzicală, București, 1962
- Bughici, Dumitru *Dicționar de forme și genuri muzicale*, Editura Muzicală, București, 1978
- Combarieu, J. - Dumesnil R. *Histoire de la musique*, Librairie Armand Colin, Paris, 1953
- Constantinescu, Grigore *Splendorile operei* (dicționar de teatru liric), Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 1985
- Degen, Helmut *Handbuch der Formenlehre*, Gustav Bosse Verlag, Regensburg, 1957
- Gilder, Eric *The Dictionary of Composers and their Music*, Wings Books, New York, Avenel, New Jersey, 1993
- Herman, Vasile *Originile și dezvoltarea formelor muzicale*, Editura Muzicală, București, 1982
- Massin, Jean et Brigitte *Histoire de la musique occidentale*, Ed. Fayard, Paris, 1985
- Nestler, Gerhard *Geschichte der Musik*, Schott Mainz-Piper München, 1993
- Roland, Manuel *Histoire de la musique*, Encyclopédie de la Pléiade, Librairie Gallimard, Paris, 1960
- Stefănescu, Ioana *O istorie a muzicii universale*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995
- Schonberg, Harold *Viețile marilor compozitori*, Editura Lider, București, f.a.
- Wellesz, Egon *The New Oxford History of Music*, Oxford Univ. Press, London